

VILNIAUS LOPŠELIO – DARŽELIO „RŪTA“

IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI)

PROGRAMA

„PAŽINIMO TAKELIU

MES KELIAUJAME KARTU“

PRITARTA

Vilniaus miesto savivaldybės
administracijos direktoriaus
2017 m. rugpjūčio 28 d.
įsakymu Nr. 30-2109

PATVIRTINTA

Vilniaus lopšelio-darželio „Rūta“
direktoriaus
2017 m. rugsėjo 4 d.
įsakymu Nr. V-181

VILNIAUS LOPŠELIS - DARŽELIS „RŪTA“
IKIMOKYKLINIO UGDYMO(SI) PROGRAMA
„Pažinimo takeliu mes keliaujame kartu“

Ikimokyklinio ugdymo(si) programą atnaujino šios sudėties darbo grupė:

Auklėtoja Renata Kizeliauskienė;

Auklėtoja Lina Virbalienė;

Auklėtoja Audronė Venslavičienė;

Auklėtoja Rita Stulpinienė;

Auklėtoja Regina Kurkulionis;

Logopedė Rima Daukantaitė Baltakienė.

Redagavo: direktorės pavaduotoja ugdymui Rasa Žiemienė.

TURINYS

I. Bendrosios nuostatos.....	3
II. Ikimokyklinio ugdymo principai.....	10
III. Tikslas ir uždaviniai.....	12
IV. Ugdymo(si) turinys, metodai, priemonės.....	13
V. Ugdymo(si) pasiekimai ir jų vertinimas.....	16
VI. Naudota literatūra ir šaltiniai.....	18
Priedai.....	19

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

DUOMENYS APIE ĮSTAIGĄ

Įstaigos pavadinimas	- Vilniaus lopšelis–darželis „Rūta“
Steigėjas	- Vilniaus miesto savivaldybė
Teisinė forma	- savivaldybės biudžetinė įstaiga
Teisinis statusas	- juridinis asmuo
Identifikavimo kodas	- 190020968
Ugdymo forma	- dieninė
Grupė	- neformaliojo švietimo mokykla
Tipas	- lopšelis-darželis
Mokomoji kalba	- lietuvių (gimtoji)
Pagrindinės veiklos rūšys	- ikimokyklinis, priešmokyklinis ir specialusis logopedinis ugdymas
Įkūrimo data	- 1966 m. kovo 11 d.
Adresas	- Žirmūnų g. 50, LT-09226 Vilnius- 51
Telefonas	- (8-5) 2797700, (8-5) 2797702
Elektroninis paštas	- rastine@ruta.vilnius.lm.lt

IŠ DARŽELIO ISTORIJS

Darželis Nr. 95 įsteigtas 1966 m. kovo 11 d. Vilniaus miesto liaudies deputatų tarybos Vykdomojo komiteto sprendimu Nr. 138, Vilniaus miesto tarybos 1996 m. gegužės 29 d. sprendimu Nr. 131 „Dėl pavadinimų suteikimo mokykloms ir lopšeliams darželiams“, Vilniaus miesto lopšeliui-darželiui Nr. 95 suteiktas pavadinimas Vilniaus lopšelis–darželis „Rūta“.

ĮSTAIGOS SAVITUMAS

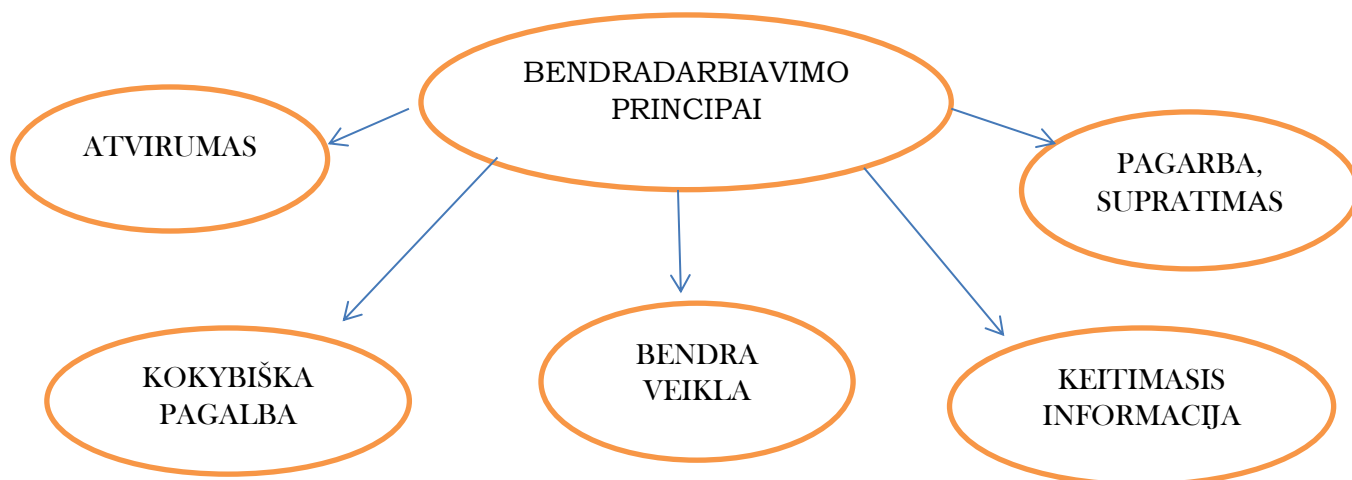
Vilniaus lopšelis – darželis „Rūta“ įsikūręs gražiam Žirmūnų mikrorajone netoli Neries upės, šalia Tuskulėnų rimties parko memorialinio komplekso. Tai savivaldybės biudžetinė, nesiekianti pelno ikimokyklinio ugdymo institucija. Įstaigoje yra 12 vaikų grupių. Dvi grupės iš jų - specialiosios logopedinės. Šias grupes lanko vaikai, turintys didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių. Vaikų grupės komplektuojamos vadovaujantis vaikų priėmimo į Vilniaus miesto savivaldybės švietimo įstaigų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo grupes tvarka, o į specializuotas grupes vaikai priimami, atsižvelgiant į Vilniaus pedagoginės psichologinės tarnybos siuntimą bei rekomendacijas.

Įstaigoje formuojama samprata – „Mokykla visiems“, todėl taikomas įtraukusis (inkliuzinis) ugdymas, kokybiškos kompleksinės švietimo pagalbos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams ir jų šeimoms. Atsižvelgiant į specialistų rekomendacijas, specialiųjų poreikių turintys ugdytiniai integruojami į kitas grupes, jiems teikiama logopedo ir psichologo pagalba. Darni pedagogų, logopedų bei psichologo komanda užtikrina saugų, jaukų mikroklimatą grupėse. Visų grupių aplinka pritaikyta atsižvelgiant į vaikų amžių ir ugdymosi poreikius. Ugdymo turinys orientuotas į individualų darbą su kiekvienu vaiku, remiantis įstaigos pedagogų sudaryta šia ikimokyklinio ugdymo(si) programa, taikoma „Ikimokyklinio amžiaus vaikų neišsivysčiusios kalbos ugdymosi programa“, sudaromos individualios ugdymo(si) programos. Į įvairias ugdymo(si) veiklas bandoma integruoti emocinio intelekto ugdymo „Kimochis“ programa, padedant ugdytiniams pažinti ir įvardinti savo jausmus, spręsti socialines – emocines situacijas. Priešmokyklinėse grupėse vykdoma tarptautinė ankstyvosios prevencijos programa „Zipio draugai“. Lauko edukacinės ugdymo(si) erdvės – pritaikytos ugdymo procesui: grupių žaidimų aikštelės saugiai įrengtos vaikų aktyvumui, sportinių įgūdžių ugdymui gryname ore. Sudarytos sąlygos vaikams pamatyti, išgirsti, išgyventi, apmąstyti, t. y. įgyti įvairios patirties patiems aktyviai veikiant, dalyvaujant, kuriant kartu su kitais vaikais ir suaugusiais. Įrengta: lauko sporto žaidimų aikštelė, prieskoninių žolelių traukinys, pakeliamų lysvių alėja, kurioje patys vaikai turi puikią galimybę pasijusti tikrais sodininkais augindami ir prižiūrėdami gėles bei daržoves.

Darželio bendruomenė turi įvairių per daugelį metų įsitvirtinusių tradicijų, susiformavusį pedagogų branduolį, kuris pasirėngęs plėtoti ir stiprinti bendruomenės gebėjimą kurti saugesnį ir sveikesnį pasaulį, gerinti gyvenimo kokybę, skatinant ir plėtojant vaikų norą pažinti ir tyrinėti aplinkinį pasaulį, puoselėti pagarbą gyvybei, atsakomybę už ją. Jau daugelį metų vykdomi šie projektai: „Sveikas ir žvalus vaikas – mūsų džiaugsmas“ (sveikatingumo),

„Aš pasėjau žalią rūtą“ (etnokultūrinis), „Mylėkime gamtą“ (ekologinis), „Nutieskim takelį į žinių šalį“ (priešmokyklinis), „Šoku, groju ir dainuoju“ (meninis ugdymas). Organizuojamos metodinės dienos Žirmūnų metodiniam rateliui „Neris“, dalinantis gerąja ugdymo patirtimi, dalyvaujame kitų įstaigų metodiniuose ir kt. renginiuose (konkursuose, pleneruose, parodose). Kvalifikuoti pedagogai inicijuoja tarptautinius, respublikinius projektus. Projektinėse veiklose atsispindi patirtinis vaikų ugdymas, įstaigos bendruomeniškumas su kitomis Lietuvos švietimo įstaigomis, tad 2016 m. buvo pasiektas ilgiausios moliūgų eilės Lietuvoje rekordas.

Vienas iš įstaigos prioritetinių tikslų – glaudaus bendravimo ir bendradarbiavimo tarp darželio ir miesto bendruomenių skatinimas. Įstaiga įsikūrusi Žirmūnų mikrorajone, tad vykdomė bendras veiklas su asociacija „Žirmūnų bendruomenė“, Lietuvos pensininkų sąjungos Vilniaus miesto bendrijos „Bočiai“ senjorais, Žirmūnų „Saulutės“ biblioteka, Vilniaus Tuskulėnų gimnazija. Glaudžiai bendradarbiaujame su LEU, Vilniaus Kolegija, PPT tarnyba, LFF, su Raimondo Maldžiaus individualia įmone „Druskos pasakos“, su „Saugaus eismo mokyklėle“, su Vilniaus mokytojų namais, su organizacija „Gelbėkit vaikus“, su Vokietijos DLFF, su Lietuvos Futbolo Federacija, su VšĮ „Vaiko labui“, su V. Jankovskio įmone, teikiančia labdarą.

POŽIŪRIS Į VAIKĄ IR JO UGDYMĄ

Ugdymo filosofija, Vilniaus lopšelio-darželio „Rūta“ ikimokyklinio ugdymo(si) programoje (toliau tekste – Programoje), apibrėžta ieškant išvalgų klasikinėje ir šiuolaikinėje filosofijoje, kuri nušviečia, kaip suvokti ir integruoti vertybiškai pozityvų ugdymą. Pedagogai puikiai išmano naujausias ugdymo tendencijas ir vadovaujasi šiuolaikine ugdymo filosofija: vaiko ugdymas – jo prigimtinių poreikių tenkinimas ir kompetencijų plėtotė per kūrybingą vaiko

ir pedagogo sąveiką, sėkmingai modeliuojant ir veiksmingai įgyvendinant vaikų ugdymo turinį. Dėmesio centre – vaikas, jo poreikiai, saviraiška.

Programos pagrindą sudaro humanistinė filosofija, kuri pabrėžia vaiko sveikatos puoselėjimo, saviraiškos ir savirealizacijos galimybių svarbą ugdymo(si) procese. Humanistinės filosofijos ir vertybinių nuostatų formavimas(is) integruojamas į visą ugdymo(si) turinį. Tai pagrindas brandžios asmenybės tapsmui.

Humanistinė filosofija kviečia ugdymą orientuoti į vaiką, padėti jam išreikšti save ir tapti geru žmogumi. Vaikai pažįsta save ir supantį pasaulį: atranda santykius su savimi, kitais žmonėmis, gamta, etniniu paveldu, visuomene. Mes siekiame, kad vaikai užaugtų sumanūs, kūrybingi, aktyvūs, sąmoningi piliečiai, dirbantys savo bendruomenės labui. Ugdydami padėsime vaikui išmokti vadovautis bendražmogiškoms vertybėms, atsiskleisti ir realizuoti savo paties galimybes, atrasti savo identiškumą, o kartu ir savo pašaukimą.

Įstaigoje humanistinio ugdymo integracija į ugdymo(si) procesą grindžiama šiomis vertybinėmis nuostatomis:

- fizinės ir psichinės sveikatos puoselėjimas;
- tikėjimas, pasitikėjimas, bei rūpinimasis savimi ir kitais;
- gebėjimas reikšti savo poreikius, jausmus ir emocijas;
- siekimas būti bendruomenės (grupės, darželio, tautos) nariu.

VAIKAI IR JŲ POREIKIAI

Įstaigos ugdymo(si) Programa parengta vadovaujantis 1,5 – 6 metų vaikų poreikiais, įstaigos vidinės kultūros nuostatomis, bendruomenės lūkesčiais, prisiimant atsakomybę už visuminį vaikų ugdymą(si), orientuotą per vaikams priimtinausią veiklą – žaidimus, kūrybą, meninę raišką, bendravimą. Žaidimas – svarbiausias vaiko socialinio, emocinio ir pažintinio ugdymosi variklis. Laisvė veikti žaidžiant vaiką skatina rodyti iniciatyvą, bendrauti, mėginti, keisti, modeliuoti, mąstyti, fantazuoti, kūrybiškai išreikšti save ir atspindėti pasaulį, priimti sprendimus, sukaupti jėgas, dėmesį, valią, būti drąšiam, atkakliam, iniciatyviam, išmokti kontroliuoti savo elgesį. Vaikų poreikiai, kurie ir sudaro programos esmę:

- ***Poreikis jaustis saugiai.*** Vaikas gali jaustis saugus, pradžioje būdamas suaugusiųjų globoje, palaiptiui ir pats mokosi saugoti save.

- ***Poreikis judėti.*** Vaikas nuolat juda, bėgioja, sportuoja, laipioja judėjimui, aktyviai veiklai skirtose zonose, lauko aikštelėse.
- ***Poreikis žaisti.*** Kiekvienas vaikas turi galimybę žaisti su jam patinkančiais žaislais, pasirinkti žaidimo vietą, draugus. Žaisdamas jis išreiškia savo socialinę patirtį, bendrauja.
- ***Poreikis bendrauti.*** Vaikas nori būti gerbiamas, kitų pripažintas, kaip turintis savitų gabumų, vertingų savybių.
- ***Poreikis patenkinti savo smalsumą.*** Tenkindamas savo smalsumą, vaikas kaupia žinias, tikslina turimus daiktų vaizdinius, veikia aplinkoje su įvairiais daiktais, kartu plečia savo žodyną. Vaikas nori viską paliesti, pajausti, taiko savitus ugdymosi metodus.
- ***Poreikis būti savarankiškam.*** Vaikas nori pats savarankiškai valgyti, rengtis, pasirinkti veiklą, priemones, žaislus.
- ***Poreikis produktyviai ir kūrybingai veiklai.*** Šiuolaikinėje žinių ir technologijų visuomenėje augantis vaikas domisi, nori žaisti kompiuterinius ir kt. žaidimus. Vaikas beveik visada nori ką nors veikti: piešti, lipdyti, konstruoti. Tam, kad vaikas nuolat galėtų įgyvendinti savo sumanymus, jam sudaromos palankios sąlygos tai atlikti, sukuriant lanksčią ir mobilią ugdymosi aplinką.

TĖVŲ (GLOBĖJŲ) IR VIETOS BENDRUOMENĖS POREIKIAI

Darželis - vieninga ugdymo(si) institucija, užtikrinanti ugdymo ir socializacijos tęstinumą, galimybę sėkmingiau spręsti adaptacijos problemas, kokybišką tėvų (globėjų) ir pedagogų bendravimą, bendradarbiavimą. Laikomės principo, kad šeima yra pirmasis vaiko pedagogas bei remiamės nuostata, kad šeimos dalyvavimas yra svarbiausia sąlyga stiprinant ir plečiant vaikų ugdymą grupėje, atsižvelgiant į namuose įgytus pomėgius ir žinias. Tėvai (globėjai) nuolatos gauna informaciją apie įstaigos darbo organizavimą, jos veiklos tikslus, uždavinius, ugdymo(si) turinį, skatinami dalyvauti ugdymo procese – teikti siūlymus organizuojant ugdymo procesus, asistuoti auklėtojais, talkinti organizuojant šventes ir pramogas, formuoti grupės aplinką. Nuolatinis ryšys naudingas visai darželio bendruomenei: vaikams, tėvams (globėjams), pedagogams.

Mūsų įstaiga atvira visuomenei: bendrauja ir bendradarbiauja su savivaldybės ikimokyklinio ugdymo įstaigomis, bendrojo lavinimo mokyklomis, švietimo, sveikatos priežiūros, mokslo, sporto, teisėsaugos, vaiko teisių ir kitomis institucijomis.

PEDAGOGŲ IR KITŲ SPECIALISTŲ PASIRENGIMAS

Visi ugdytojai (priešmokyklinio ugdymo pedagogai, auklėtojos, meninio ugdymo pedagogas, logopedas, psichologas) kvalifikuoti, turi aukštąjį arba aukštesnįjį išsilavinimą, integruoto ugdymo bei komandinio darbo praktiką. Paskatinti šių dienų iššūkių, pedagogai įgijo ir tobulina šiuos gebėjimus: suvokti esminius ugdymo turinio dalykus; tirti, planuoti, numatyti ugdymo strategijas, jas įgyvendinti; ugdymo realybėje sukurti pedagoginę sąveiką; sumaniai ir kūrybiškai derinti ugdymo metodus; individualizuoti ir diferencijuoti ugdymą; apibendrinti pedagoginę patirtį; dirbti komandoje. Pedagogai ir specialistai glaudžiai bendradarbiauja tarpusavyje: integruoja veiklas, rengia projektus nepasitikintiems savimi, pasyviems, hiperaktyviems, turintiems bendravimo problemų ir specialiųjų poreikių vaikams.

PROGRAMOS IR STRATEGINIŲ DOKUMENTŲ SĄSAJOS

Mūsų Programa parengta vadovaujantis Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašu, Ikimokyklinio ugdymo turinio programų rengimo metodinėmis rekomendacijomis bei pagrindiniais teisiniais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo(si) veiklą: Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu ir įstaigos nuostatais.

Programa remiasi Lietuvos strateginiuose švietimo dokumentuose išskiriamomis prioritetinėmis laukiamų ugdymo rezultatų kryptimis: vaiko individualių galių plėtojimu, vaiko santykių su kitais plėtojimu ir vaiko įgalinimu mokytis. Joje ypač atsispindi Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos, Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos, Valstybinės švietimo strategijos 2013-2022 m., Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašo, nuostatų teiginiai:

- **Jungtinių tautų vaiko teisių konvencijoje** pripažįstama vaiko teisė į visapusišką globą, geras ir saugias sąlygas gyventi ir sveikai vystytis be jokios prievartos, gerbiant jo pažiūras ir pripažįstant lygiateisium bendruomenės nariu. Vadovaujantis tuo, įstaiga kuria optimaliai saugią ir sveiką aplinką, tenkinančią vaiko pažinimo, judėjimo, saviraiškos poreikius. Organizuojant vaikų gyvenimą grupėje, atsižvelgiama į vaikų idėjas ir nuomonę. Remiantis Konvencijos nuostatomis apie visapusišką vaiko asmenybės, pagarbos šeimos ir tautos tradicijoms ugdymą, programos turinys apima visas esmines vaiko kompetencijas.

- Atsižvelgiant į **Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcijos** bendrąsias nuostatas apie vaiko teisę tapti kompetetingu rūpinantis savimi, plėtoti socialinius tarpasmeninius santykius, programoje akcentuojamos vaikų savarankiškumo ugdymo, dalyvavimo bendruomenės gyvenime ir sėkmingos socializacijos idėjos.
- Remiantis **Valstybinės švietimo strategijos 2013 - 2022 m.** nuostatų įgyvendinimo priemonėse išsakytomis mintimis apie ikimokyklinio ugdymo paslaugų plėtrą, sudaromos kuo palankesnės ugdymosi sąlygos įvairių gebėjimų ir poreikių (tame tarpe ir specialiųjų) bei socialinę atskirtį patiriantiems vaikams.
- **Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas** padeda ikimokyklinio ugdymo auklėtojams ir kitiems ugdytojams atpažinti vaikų ugdymosi pasiekimus ir poreikius, padeda tikslingai rengti ir atnaujinti įstaigos ikimokyklinio ugdymo programą, padeda įgyvendinti ugdymo turinį, jį pritaikant kiekvienam vaikui ir vaikų grupei, leidžia stebėti ir fiksuoti vaikų pažangą ir tikslingai ugdyti kiekvieną vaiką.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Mūsų įstaigoje ugdymas orientuojamas į vaiko socialinės patirties sklaidą ir poreikius, aplinką, kurioje visuminis vaiko ugdymasis būtų inspiruojamas pažinimo ir atradimo džiaugsmu. Atsižvelgiant į numatytą programos tikslą bei tikslo realizavimo etapus, vaikų ugdymas(is) organizuojamas vadovaujantis šiais principais:

- **Humaniškumo.** Pripažįstama vaiko teisė būti kitokiam. Vaikas gerbiamas kaip asmenybė, turinti ryškių prigimtinių bruožų, kuriuos reikia padėti ugdyti. Ugdymas vyksta ramioje, saugioje aplinkoje, kurioje vaikas turi galimybių išreikšti save, parodyti savo gebėjimus, kūrybiškumą.
- **Demokratiškumo.** Skatinama lygiavertė vaiko ir suaugusiojo partnerystė ir sąveika, kai ugdytojas orientuojasi į vaiką kaip į asmenybę. Šeimos ir darželio sąveika grindžiama tėvų ir auklėtojų iniciatyvų derinimu, partnerystės plėtojimu, tėvų pedagoginiu švietimu. Vaikams sudaroma galimybė kritiškai mąstyti, rinktis sau įdomią veiklą, elgtis savarankiškai, tačiau susitariama dėl kai kurių taisyklių.
- **Visuminio integralaus.** Ugdymo turinys sudaromas atsižvelgiant į vaiko visuminio pasaulio suvokimą ir mąstymą, veiklos konkretumą bei sinkretiškumą. Ugdomojo proceso metu siekiama vertybinių nuostatų, jausmų, mąstymo ir veiksmų dermės, vaiko vidinio ir išorinio pasaulio vienovės.
- **Individualizavimo.** Atsižvelgiama į vaiko išsivystymo lygį ir planuojama tokia veiklos apimtis, kuri užtikrina sėkmingą kiekvieno vaiko ugdymą(si). Didelis dėmesys skiriamas individualumą sąlygojantiems veiksniams: šeimos kultūrai ir tradicijų įvairovei, vaiko amžiui, lyčiai, vaiko išsivystymo lygiui, charakteriui ir temperamentui, pomėgiams, geriau ir menčiau išsivysčiusiems gebėjimams, vaiko savęs vertinimui.
- **Įtraukiojo (inkliuzinio).** Formuojama sąprata „Mokykla visiems“. Visavertis ugdytinių dalyvavimas ugdymo procese: šventėse, projektuose, konkursuose, atsižvelgiant į pačių vaikų poreikius ir galimybes. Darnios specialistų komandos žinių tobulinimas ir panaudojimas ugdytinių ugdymo(si) procese. Atsižvelgiant į specialistų, vaiko gerovės rekomendacijas ir pastebėjimus – vaikų integravimas į kitas grupes.
- **Diferencijavimo.** Ugdymo procesas grindžiamas visapusišku amžiaus ypatumų žinojimu, atsižvelgiama į vaiko ar vaikų grupės ugdymo(si) poreikius. Ugdymo tikslai diferencijuojami ir individualizuojami. Sudaromos palankios ugdymo(si) sąlygos vaikams, turintiems ypatingų poreikių (gabiems, turintiems specialius

poreikius, socialiai ar pedagogiškai apleistiems ar kt.). Ugdymo priemonės diferencijuojamos pagal poreikių reikmes.

- **Tautiškumo.** Siekiama padėti augančiam vaikui perimti lietuvių tautos kultūros vertybes, papročius, tradicijas, jas puoselėti ir kartu kurti savo tapatybę šiuolaikinėje visuomenėje.
- **Sveikatinimo.** Užtikrinamas sveikatos ugdymo sričių: savęs pažinimo, higieninio ugdymo, psichinės sveikatos, fizinio aktyvumo ir poilsio derinimo, ekologinio, sveikos mitybos, žalingų įpročių ir ligų prevencijos, saugumo tobulinimas. Siekiama, kad teigiamas požiūris į vaiko psichinę sveikatą ir fizinį aktyvumą atsispindėtų darželio kasdieniniame gyvenime, organizuojant ugdymo procesą.
- **Tęstinumo.** Kuriama namų aplinka, švenčiamos šeimos šventės, kalbama apie tuos darbus, kuriuos dirba vaikų tėvai, šeimos nariai, skaitomos knygos, žiūrimos vaiko šeimos fotografijos, susitinkama su įstaigą lankančiais broliais ar seserimis, bendraujama su mokiniais, būsimu priešmokyklinio ugdymo pedagogu, pradinio ugdymo mokytoju. Vaiko gyvenimas – šeimos gyvenimo lopšelyje-darželyje tąsa.
- **Konfidencialumo.** Teikiama informacija apie vaiko ugdymo(si) pasiekimus ir problemas tik asmeniškai šeimai, įstaigos specialistams, administracijai.
- **Grižtamojo ryšio.** Skatinamas šeimos ir auklėtojų keitimasis informacija apie vaiko ugdymą(si), nuolatinis ugdymo proceso vertinimas, auklėtojo veiklos refleksija padedanti analizuoti vaikų pasiekimus ir inspiruojanti kokybinius pokyčius. Tėvų ir pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas grindžiamas pasitikėjimu, abipuse pagarba bei dėmesiu. Siekiama, kad įstaigos personalas ir vaiko šeima taptų ugdymo proceso partneriais. Sąveikaujant su šeima vadovaujamosi principu, kad viskas, kas daroma, daroma vaiko labui.

III. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslas – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsniumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiaisiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, mokėjimo mokytis pradmenis.

Uždaviniai:

Siekti, kad vaikas:

- vadovautsi sveikos gyvensenos, aktyvaus gyvenimo būdo vertybinėmis nuostatomis, plėtotų individualias fizines galias tiek spontaniškoje, tiek tikslingai inicijuojamoje veikloje, įgytų teisingą požiūrį į gamtą, ekologinės kultūros pradmenis.
- suvoktų, kaip žmonės gyvena, dirba, domėtusi savo šalies pažinimu, aktyviai dalyvautų ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime, atpažintų ir toleruotų žmonių panašumus ir skirtumus, įgytų socialinių įgūdžių, suvoktų savo jausmus ir tinkamai juos išreikštų, suprastų taisyklių būtinumą.
- pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiaisiais ir vaikais, išreikštų mintis žodžiais ir sakiniais, atskirtų žodžių garsų girdėjimą ir skirtumą, domėtusi abėcėle, pažintų kai kurias raides, bandytų suprasti spausdintą tekstą.
- domėtusi aplinkos tyrinėjimu, pasikeitimų pastebėjimu, suvoktų skaitmenis, formas ir jų ryšius, tobulintų erdvinį, matmenų suvokimą, įgytų duomenų rinkimo, sisteminimo ir pateikimo pradmenis.
- plėtotų saviraiškos bei kūrybinės veiklos galimybes, įgytų supratimą apie muziką ir muzikinės išraiškos formas, kūno gebėjimą judėti, naudotų meninių priemonių įvairovę saviraiškai, išbandytų įvairias meno formas.
- mokytusi pažinti ir veikti: keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnius veiklos žingsnius.

IV. UGDYMO(SI) TURINYS, METODAI, PRIEMONĖS

Ugdymo(si) turiniu siekiama, kad ugdymas būtų visapusiškas ir integralus. Turinyje atsižvelgiama į vaiko amžiaus tarpsnių ypatumus, vaiko patirtį ir gebėjimus, vaiko ugdančiosios aplinkos ir biologinio brendimo sąveiką bei ugdymosi pasiekimų sritis ir lūkesčius. Ugdymo(si) turinys – ką vaikas ugdomi, kokias vertybines nuostatas, gebėjimus, žinias ir patirtį įgyja veikdamas (žaismas, judėdamas, bendraudamas ir kt.), pažindamas bei kurdamas. Kitaip tariant, ugdymo(si) turinys – tai, ką siūlo vaikas ir ką siūlome vaikui, kad jis ugdytųsi numatytas vertybes, gebėjimus, įgytų būtiną gyvenimišką patirtį. Ką vaikams, orientuodamasis į darbo patirtyje išryškėjusius vaikų poreikius, pasiūlys pedagogas, galima numatyti iš anksto, o kokią patirtį į grupę atsineš konkretus vaikas, atsiskleis tik ugdymo(si) proceso metu. Todėl šioje Programoje numatytas ugdymo turinys nėra baigtinis, jis turi būti suprantamas kaip vaiko patirčiai atviras turinys ir nuolat pildomas bei keičiamas jį įgyvendinant.

Vaiko ugdymosi pasiekimų sritys padeda geriau suvokti ir sisteminti vaiko esmines nuostatas bei gebėjimus. Pateikiamos vaiko ugdymo(si) ir pasiekimų vertinimo sritys bei jo pasiekimai tose srityse – esminės nuostatos ir gebėjimai, kuriuos vaikas turėtų įgyti iki šešerių metų (Priedas Nr.1). Programos turinyje išskirtos penkios vaikų ugdymo(si) kryptys (kelios sritys integruojamos į visas ugdymo(si) sritis)(Priedas Nr. 2):

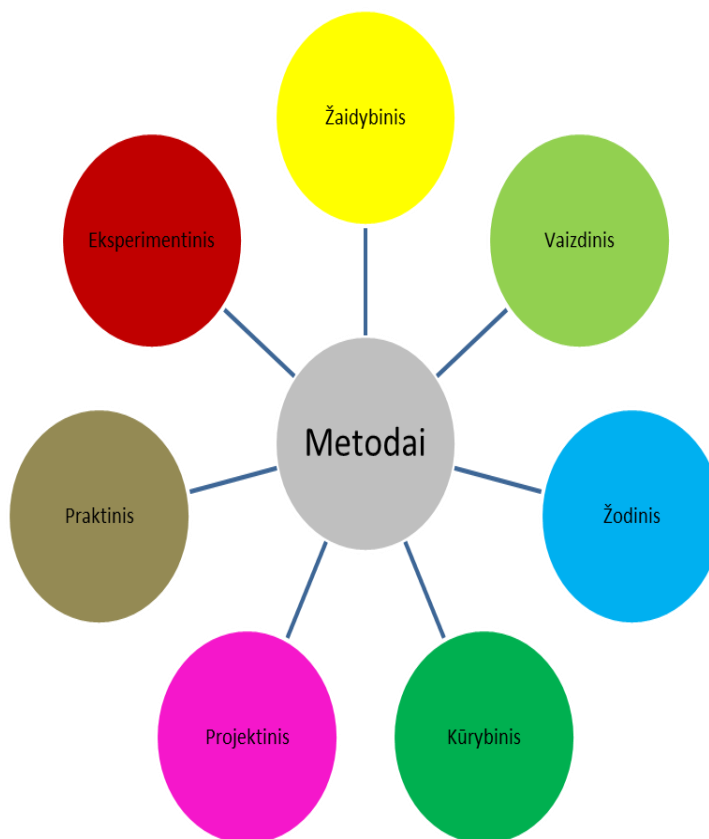
UGDYMO(SI) METODAI

Pagrindinė ugdymo(si) organizavimo forma yra įvairi vaikų veikla – žaidimai, projektai, pokalbiai, eksperimentai, išvykos, susitikimai su įvairių profesijų atstovais, šeimos narių įtraukimas į veiklas, šventės. Tai ir vieno vaiko veikla, mažos grupės vaikų veikla ir visos grupės auklėtojos organizuota veikla. Žaidimas – pagrindinė vaikų veikla, gyvenimo, elgesio ir egzistencijos veikla.

Į ugdymosi rezultatus orientuotas atvirasis ugdomosios veiklos planavimas yra lankstus ir suteikia veikimo, kūrybos ir saviraiškos laisvę. Vaikai sulaukia kryptingų ir tikslingų ugdymosi paskatų, o patys eina ten, kur veda jų poreikiai, interesai, vaizduotė, patirtis, iššūkių, nuotykių paieška. Vaikas drauge su auklėtoja kuria ugdymosi situacijas, kuriose vaikas įgyja naujos patirties, plečia savo žinias ir kuria vaikiškas teorijas apie aplinkinį pasaulį. Pastebėjus, kad vaikui kilo sumanymas, jis palaikomas, padedamas išplėtoti, skatinamas išžvelgti problemas ir jas spręsti, ieškoti naujų, dar neišbandytų sprendimo būdų.

Ugdymo(si) būdus bei metodus pedagogai gali laisvai rinktis, lanksčiai, kūrybiškai taikyti siūlomą ugdymo(si) turinį, planuoti veiklą, parinkti ugdymo(si) priemones. Metodai nėra statiški, jie papildomi, atnaujinami, atsižvelgiant į vaikų norus, pedagogų sumanymus, vietas, šeimos rekomendacijas, pedagogų gerąją patirtį.

Ugdymo(si) metodai naudojami ikimokyklinio ugdymo programoje

UGDYMO(SI) PRIEMONĖS

Siekiamybė, kad ugdymo(si) priemonės:

- tenkintų ikimokyklinio amžiaus vaiko poreikį žaisti, bendrauti, bendradarbiauti.
- skatintų norą puoselėti ir saugoti savo ir kitų sveikatą.
- ugdytų vaiko savarankiškumą, saviraišką ir skatintų kūrybiškumą.
- lavintų intelektines vaiko galias.
- sudarytų sąlygas plėtotis vaiko kultūrai, poreikiams, pomėgiams, interesams.
- tenkintų vaiko poreikį judėti.
- sietųsi su vaiko patirtimi ir kasdieniu jo gyvenimu.

Priemonių grupės:

- Aplinkos kūrimas - pedagogai kartu su vaikais ir jų tėvais, bendruomenės, kuria jaukia, patogią, vaikų amžių ir poreikius atitinkančią bei įvairiapusį ugdymą(si) skatinančią aplinką. Siekiama, kad aplinka skatintų vaiko poreikį judėti, veikti, pažinti, kurtų jaukumą, būtų funkcionali. Darželio ugdomoji aplinka – saugi, jauki, primenanti namus, kviečianti, skatinanti eksperimentuoti, kurti, lengvai prieinama, patogi, atitinkanti vaiko raidą. Grupių erdvės tampa laboratorijomis, kuriose patys vaikai mokosi žaisdami ir naudodami įvairias priemones. Vaikai keliauja iš vienos erdvės į kitą. Nuo tradicinių grupių erdvių pereinama prie „grupių be sienų“: ugdymosi procesas gali vykti koridoriuje, hole, darželio kieme ir kitose įstaigos vidinėse bei išorinėse patalpose, numatytos galimybės ugdytis individualiai ir grupėmis, tyloje ir bendraujant.
- Ugdymo(si) priemonės (daiktai, žaislai, knygos, įvairios medžiagos ir kt.) – pedagogai siekia, kad naudojamos priemonės atitiktų vaikų amžių, individualius esamus gebėjimus, žadintų norą pažinti, lavintų loginį mąstymą, aktyvų kūrybingumą, norą žaisti drauge.
- Pažintinės - edukacinės išvykos, renginiai, akcijos, popietės, tradicinės šventės – vaikų veikla, papildanti ugdymo turinį.

V. UGDYMO(SI) PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS

Vertinimas – tai nuolatinis informacijos apie vaiką, jo ugdymo(si) ypatumus bei daromą pažangą kaupimas ir apibendrinimas. Vertinimas atliekamas taip, kad garantuotų psichologinį saugumą, gerą vaiko savijautą, padėtų išgyventi sėkmės jausmą, motyvuotų ugdytis bei įveikti kliūtis.

Vaikų pasiekimų ir pažangos vertinimas įstaigoje atliekamas pagal aštuoniolika vaiko ugdymo(si) sričių, vadovaujantis kiekvienos srities išskirta esmine nuostata ir esminiu gebėjimu, kuriuos vaikas turėtų įgyti iki 6 - erių metų, t.y. per visą ikimokyklinio ugdymo(si) laikotarpį. Vaiko ugdymo(si) pažangos vertinimą atlieka grupės pedagogai. Vaiko vertinimas vykdomas du kartus per metus (spalio, gegužės mėnesiais). Pirminio vertinimo paskirtis - fiksuoti vaiko pasiekimus, individualius ypatumus ir numatyti jo ugdymo kryptį (tikslus ir uždavinius), ugdymo individualizavimo ir paramos vaikui formas. Gegužės mėnesį daromas baigiamasis vertinimas. Baigiamojo vertinimo paskirtis - įvertinti vaiko pasiekimų ir pažangos lygį pasiektą per metus. Esant reikalui sausio mėnesį daromas tarpinis vertinimas. Jo paskirtis - fiksuoti vaiko pasiekimus, nustatyti, ar tinkamai pasirinkta ugdymo kryptis, numatyti tolesnio vaiko ugdymo tikslus ir uždavinius.

Ugdymo(si) pasiekimų vertinimo metodai ir būdai:

Vaikų ugdymo(si) pažangos pasiekimai žymimi „Vaiko aplanke“. „Vaiko aplanką“ sudaro ugdymo(si) pasiekimų lentelė pagal pasiekimų žingsnius, auklėtojos atlikta lyginamoji pasiekimų analizė (refleksija) ir vaikų pasiekimų ir pažangos įrodymai (pasirinktinai):

- vaiko meninės raiškos darbai (dailės darbeliai, žodinė kūryba, užrašytos vaiko mintys);
- vaiko veiklos stebėjimo užrašai (įvairūs užduotėlių, pratybų pavyzdžiai; vaiko mintys, nuomonė);
- vaiko elgesio faktų analizė (atskirų situacijų pavyzdžiai);
- nuotraukos, vaizdo įrašai, garso įrašai ir kt.

Didelių ir labai didelių specialiųjų poreikių turinčių vaikų vertinimo pažanga yra vertinama remiantis ugdymo(si) pasiekimų aprašu (VGK 3 forma), programoje numatytais esminiais vaikų pasiekimais, kurie aprašyti suskaidžius juos į penkias sąlygines grupes, individualias vaiko galias ir savybes. Esminių gebėjimų progresas gali atsispindėti individualizuotoje ugdymo(si) programos pasiekimų lentelėje.

Apie vaiko ugdymo(si) pasiekimus tėvai/globėjai supažindinami individualiai, pokalbių metu (nuolat, metų eigoje). Vaiko ugdymo(si) problemos sprendžiamos tik su ugdymo procese dalyvaujančiais specialistais ir tėvais. Už vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimą atsakingos grupės auklėtojos. Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimo medžiaga laikoma bendrajame darželio kompiuteryje kaip informacinė medžiaga apie vaiko pasiekimų lygį. Ji yra konfidenciali.

NAUDOTA LITERATŪRA IR ŠALTINIAI:

1. Adaškevičienė E. Vaikų fizinės sveikatos ir kūno kultūros ugdymas. Klaipėda, 2004.
2. Ankstyvojo ugdymo vadovas: tėvams, globėjams, pedagogams: vaikas iki trejų metų, sud. O. Monkevičienė. Vilnius, 2001.
3. Becker –Textor I. Kūrybiškumas vaikų darželyje. Vilnius, 2001.
4. Dodge, T. D., Colker, J. L., Heroman, C. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius, 2008.
5. Hille K, Evanschitzky P, Bauer A. 3 - 6 metų vaiko raida. Psichologijos pagrindai ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdytojams. Vilnius, 2015.
6. Gražienė V., Rimkienė R. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Vilnius, 1993.
7. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2014.
8. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Švietimo aprūpinimo centras, 2015.
9. Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas. ŠMM, 2011-06-07, Nr.V-1009.
10. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. Ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Nr.I-983.
11. Juodaitytė A. Socializacija ir ugdymas vaikystėje. Vilnius, 2003.
12. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. 2011-03-17, Nr.XI-1281.
13. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Švietimo aprūpinimo centras. Vilnius, 2006.
14. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo auklėtojams ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams. Vilnius, 2008.
15. Monkevičienė O. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius, 2001.
16. Szanton E.S. Į vaiką orientuotas ugdymas nuo gimimo iki trejų metų. Vilnius, 2001.
17. Valstybinė švietimo 2013-2022 metų strategija. 2013-12-23 Nr. XII – 745.
18. Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija. 2003-05-20, Nr.IX-1569.

**ESMINĖS NUOSTATOS IR GEBĖJIMAI, KURIUOS VAIKAS
TURI ĮGYTI IKI 6 METŲ**

Eil. Nr.	Vaiko pasiekimai	Esminė nuostata	Esminis gebėjimas
1	Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai	Noriai įvaldo sveikam kasdieniniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.	Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu. Prižiūri savo išorę: prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.
2	Fizinis aktyvumas	Noriai, džiaugsmingai juda.	Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai, atlieka veiksmus, kuriems būtina akių - rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.
3	Emocijų suvokimas ir raiška	Domisi savo ir kitų emocijomis ir jausmais.	Atpažįsta ir įvardina savo emocijas ir jausmus bei jų priežastis, atpažįsta ir įvardina kitų emocijas ir jausmus, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais.
4	Savireguliacija ir savikontrolė	Nusiteikęs sutelkti dėmesį, būti kantrus, valdyti emocijų raišką ir elgesį.	Ilgesnį laiką sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai, įsidaudinęs geba nusiraminti, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus.
5	Savivoka ir savigarba	Save vertina teigiamai.	Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises.
6	Santykiai su suaugusiais	Nusiteikęs pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.	Pasitiki pedagogais, ramiai jaučiasi su jais kasdieninėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.
7	Santykiai su bendraamžiais	Nusiteikęs pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su	Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (dalinasi

		bendraamžiais.	žaislais, tariasi, supranta kitų nors), padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.
8	Sakytinė kalba	Nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba	Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai ir laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.
9	Rašytinė kalba	Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.	Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.
10	Aplinkos pažinimas	Nori pažinti, suprasti save bei aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.	Įvardija, bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.
11	Skaičiavimas ir matavimas	Nusiteikęs tyrinėti aplinkos daiktus, jų ryšį ir santykius.	Skiria daiktų spalvą, formą, jaučia daiktų dydį, dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje, sieja daiktus su vaizdais nuotraukose, piešiniuose. Pastebi laiko tėkmės požymius. Tapatina, grupuoja, klasifikuoja daiktus. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, talpa, tūris, laikas, daiktų panašumai ir skirtumai, daiktų tarpusavio ryšiai, santykiai, padėtis vienas kito atžvilgiu.
12	Meninė raiška	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.	Spontaniškai ir savitai reiškia išpūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.
13	Estetinis suvokimas	Domisi meno kūriniais, aplinka, meninėmis veiklomis, jais gėrįsi, grožisi.	Jaučia ir suvokia muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno savitumą, grožisi meno kūriniais, džiaugiasi savo kūryba, žavisi aplinkos grožiu, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais, pastebėjimais, vertinimais.
14	Iniciatyvumas ir atkaklumas	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gabumais.	Savo iniciatyva pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia, ją plėtoja, po tam tikro laiko tarpo veiklą pratęsia, kreipiasi į suaugusiųjų pagalbą, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

15	Tyrinėjimas	Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.	Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą ir bandymą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.
16	Problemų sprendimas	Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams sunkumams bei iššūkiams įveikti.	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius sunkumus bei iššūkius, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimo ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.
17	Kūrybiškumas	Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.	Savitai reiškia savo sumanymus įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.
18	Mokėjimas mokytis	Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko	Mokosi žaisdami, stebėdami kitus vaikus ir suaugusius, klausinėdami, ieškodami informacijos, išbandydami, sprenddami problemas, kurdami, įvaldo kai kurias mokymosi strategijas, pradeda suprasti mokymosi procesą.

FIZINIS UGDYMASIS

Ugdymosi pasiekimo sritis: Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/numatomos veiklos	Vaiko veiksenos
1	Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio. Pats laiko šaukštelį, bando juo valgyti. Mažais gabalėliais supjaustyta maistą ima dviem pirštais ar sauja.	Skatinama valgyti pirštais. Tirštas maistas duodamas tik šaukšteliu, skystą iš puoduko, kad jaustų skirtumą tarp to, ką valgo ir ką geria. Žaidžiant mokoma laikyti šaukštelį, puodelį, semti šaukšteliu ir pan. Žaidžiami žaidimai „Pamaitinkime lėlytę, meškučių“. Skatinamas vaiko savarankiškumas.	Valgo sriubą, košę šaukštu, geria iš vaikams pritaikyto puoduko. Norėdamas tuštintis ar šlapintis rodo į tualetu duris, atsineša puoduką ar ženklais pasako. Rengiamas kiša koją į batuką, ranką į rankovę, deda kepurę ant galvos.
2	Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. Kartais parodo mimika, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ar šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.	Skatinama valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo grupės vaikai. Žaidžiami žaidimai „Su kuo lėlytė valgo?“, „Meškiukas nori valgyti“. Atsižvelgiant į vaiko tuštinimosi ir šlapinimosi įgūdžius, mokoma sėstis ant puoduko ar klozeto. Vaikui siūloma rengti lėles žaidžiant žaidimą „Lėlytė eina į lauką“. Žaidžiami žaidimai imituojant rengimosi veiksmus (pvz.: pritaikyti tam žaidimą „Jurgelis meistrelis“). Rengiant vaiką, pratinama apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka, žaidinant. Kuriamos žaidybinės situacijos, skatinančios vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius: „Parodykime meškučiui, kaip plauname rankes, išpučiame nosį.“ Kuriamos siužetinės situacijos, skatinančios vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą: „Mašinytė grįžta į garažą“, „Lėlytė sėdasi prie stalo, gulasi į lovytę (vežimėlį)“, „Kamuoliukai pavargo ir nori pailsėti“ ir t.t.	Tiesia nešvarias rankas tikėdamasis, kad suaugusysis jas nuplaus ar nušluostys. Padedamas pučia nosį į nosinę. Nuneša žaislą (lėlę, meškiuką, kiškučių, mašinytę, kamuoliuką) į jam skirtą vietą.

3	<p>Savarankiškai valgo ir geria. Pradedą naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.</p>	<p>Skatinama ragauti ir valgyti įvairų maistą. Pratinama gerai sukramtyti maistą, neskubinti valgančio vaiko, valgyti ramiai. Pratinama keltis nuo stalo tik baigus valgyti. Grupėje sudaroma galimybė žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais (pvz.: „Gimtadienis“, „Kavinėje“ ir kt.). Mokoma taisyklingai naudotis tualetu. Žaidžiami žaidimai : „Kuo aš apsirengsiu eidamas į lauką ar iš darželio namo?“, „Aprenk draugą“. Kalbama su vaikais apie švarą. Žiūrimi filmukai apie švarą. Sistemingai skatinama pažaidus sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą.</p>	<p>Valgo šaukštu, šaukšteliu, šakute. Pasako, kokius patiekalus mėgsta. Priminus arba pats savarankiškai eina į tualetą. Mėgina apsiauti batukus, apsivilkti, bando sagstyti sagas, varstyti batų raištelius. Prieš valgi, pasinaudojęs tualetu, susitėpęs pats plaunasi rankas, prausia ir šluostosi veidą. Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.</p>
4	<p>Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam serviruoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.</p>	<p>Priminama, kad vaikai valgytų neskubėdami. Su vaikais kalbama apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaidžiami žaidimai, kuriuose formuojasi maitinimosi ritmo suvokimas (šeima, kavinė ir kt.). Žaidžiant vaikai mokomi atskirti pagrindines produktų grupes – pieną, mėsą, vaisius, daržoves. Kiekvieną kartą prieš valgant vaikai įtraukiami į stalo padengimo veiklą. Siekti, kad stalai būtų serviruojami pagal taisykles, patiekalus atitinkančiais indais. Kalbama su vaikais, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves, uogas, sudaryti sąlygas mokytis praktiškai juos nuplauti. Rekomenduojama tėvams aprenkti vaikus patogiais ir lengvai aprenčiamais drabužiais. Primenant eiliškumą, skatinama vaikus savarankiškai apsirengti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius. Mokoma vaikus taisyklingai plautis ir šluostytis rankas, praustis ir šluostytis veidą. Priminama, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį, kad naudotųsi nosinaite.</p>	<p>Valgo nedideliais gabaliukais, gerai sukramto, valgydamas nekalba, neužsiima pašaliniais darbais, nežaidžia; taisyklingai naudojasi šaukštu, šakute, pradeda naudotis peiliu, pavalgęs nusivalo servetėlę. Pavalgęs padėkoja. Žino, kad galima apsinuodyti valgant nepažįstamas uogas, vaisius, grybus. Maunasi (nusimauna) kelnes, aunasi (nusiauna) batus, šlepetes, velkasi (nusivelka) megztinį, užsideda (nusiima) kepurę. Pastebi, kada yra nešvarus ir savarankiškai prausiasi, šluostosi rankšluosčiu. Priminus šukuojasi plaukus šukomis. Čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį, pasitraukia nuo kitų vaikų. Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.</p>

		Skatinama sutvarkyti žaislus, su kuriais žaidė, įvairiai motyvuojant, padedant. Naudojamos vaizdinės priemonės apie saugų elgesį. Rodomi mokomieji filmukai. Organizuojamos saugaus elgesio veiklos, kviečiami ar lankomi medicinos darbuotojai, gaisrininkai, policijos pareigūnai.	
5	Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojasi stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir naudingas. Serviuoja ir tvarko stalą, padedamas suaugusiojo. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai.	Rodoma, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Patraukliomis formomis kalbama apie pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą. Pasakojama apie per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. Vaikai skatinami padėti dengiant stalą šventei. Primenama, kad sėdėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalu, lova, spintele ir kt. Skatinamas vaikų savarankiškumas. Pasiūloma vaikams tvarkantis apsirengti specialiais vaikiškais darbo drabužiais. Kartu su vaikais organizuojami projektai apie saugų vaikų elgesį. Primenama, kad vaikai taisyklingai sėdėtų.	Išmano, kuriems patiekalams valgyti skirti įvairūs stalo įrankiai. Valgo įvairių maistą. Įvardija kelis sveikus maisto produktus bei kelis nenaudingus sveikatai. Pratinasi pasiteirauti suaugusiųjų apie neįprasto skonio ar nemalonaus kvapo maistą. Pasako, kaip reikia apsirengti šiltu ir šaltu oru. Stengiasi būti tvarkingas, nesutepti drabužių, tvarkingai juos padėti, sulankstyti. Priminus savarankiškai pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. Suaugusiojo padedamas kloja lovą. Sudeda žaislus, šluosto dulkes, valo stalą, surenka šiukšles. Saugiai elgiasi grupėje, lauko aikštelėje (stengiasi bėgti nekliudydamas kitų, nelipti ant tvoros). Taisyklingai sėdi (nesikūprina) ant kilimo, prie stalo. Atlieka pratimus, stiprinančius nugaros ir pilvo raumenis.
6	Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika,	Prašoma vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuojama, kurie iš jų vartojamų produktų yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai. Naudojama vaizdinė medžiaga, žaidžiant mokomasi atskirti naudingą	Taisyklingai naudojasi peiliu. Valgydamas laiko šakutę kairiaja, peilį – dešiniąja ranka, šaukštą ir šaukštelį – tarp pirštų. Jaučia, kada sušilo arba sušalo, ir savarankiškai apsirengia arba nusirengia

<p>vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.</p>	<p>ir bevertį maistą. Organizuojami įvairių kūrybinių darbų (piešinių, inscenizacijų ir t. t.) kūrimai, jais skatinama pasirinkti sveikus produktus ir patiekalus. Klausomasi skaitomų knygelių, vaidinama, žaidžiami loto, žiūrimi filmukai apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį). Žaidžiant su lėlėmis ar kitus žaidimus, rūšiuojami maisto produktai (jų paveikslėliai) į naudingus ir vengtinus. Pasiūloma vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabužėliais. Sušlapusius rūbus, avalynę mokoma pasidžiauti. Primenama, kad reikia taupyti vandenį, paaiškinama, kodėl, pasiūloma vandens čiaupą atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplautų. Parūpinama priemonių kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimams. Apsilankoma su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise ir t. t. Vaikai skatinami stebėti savo ir kitų taisyklingą laikyseną, pasakyti, kai pastebės vaikstantį ar sėdintį susikūprinus.</p>	<p>megztinį, striukę, pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę. Plaunasi rankas, prausiasi, tvarkosi. Pjausto daržoves, vaisius. Kala vinis į lentą. Siuva, siuvinėja.</p>
--	--	--

Ugdymosi pasiekimo sritis: Fizinis aktyvumas			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/numatomos veiklos	Vaiko veiksenos
1	Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuojama laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą.	Vaiko regėjimo lauke manipuluojama žaislais, skatinant judėti iki jų. Skatinama susipažinti, žaisti su nauju žaislu: apžiūrėti, liesti, purtyti, gniaužyti ir kt. Siūloma dėlioti žaislą ar kokį nors daiktą iš vienos rankos į kitą. Žaidžiami	Vaikas vaikšto pasiėmęs žaislą, eidamas sustoja, vėl pradeda eiti ir keičia ėjimo kryptį. Žaidžia su judėjimą skatinančiais žaislais.

	Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą.	žaidimai su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais.	
2	Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyrą pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyrą, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Rideną, meta, gauda kamuolį.	Siūloma žaisti žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą. Sudaroma galimybė vaikui nešioti žaislus „takeliu“, stumdyti žaislinį vežimėlį, prikrautą žaislų, vaikytis ir ridenti kamuolį, joti ant linguojančių žaislų, važiuoti pasispiriant kojomis, eiti „tilteliu“, statyti bokštelių, užsukti ir atsukti dangtelius, lipdyti iš minkšto plastilino ir kt.	Vaikas užlipa kelių pakopų laipteliais, laikydamasis laiptų turėklų. Užlipa ir nulipa nuo kėdės. Vaikas sudeda 4 - 6 kaladėles vieną ant kitos, varto knygelę po vieną puslapį, atsuka, užsuka dangtelius.
3	Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25-30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka, nušoka nuo laiptelio,	Sudaromos sąlygos vaikui vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų. Organizuojami siužetiniai pratimai, kurie skatina vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija, imituoti gyvūnų šuoliavimo judesius. Sudaromos sąlygos vaikams laiptuoti kopėtelėmis siekiant tikslo – pauostyti, pasiekti, nukabinti. Sudaromos galimybės vaikui ridenti,	Stovi ant vienos kojos (apie 3-4 sekundes), po to pakeičia koją. Vaikšto, bėgioja aplink pagalvėlę, gulinčią ant grindų, jos neužkliudydamas. Vaikšto keturiomis kaip šuniukas, nerangiai kaip dramblys, tyliai kaip pelė, ištiesęs kaklą kuo aukščiau kaip žirafa. Eina paprastai, po to ant pirštų galų. Laikomas už rankos šokinėja abiem kojomis, ant vienos kojos, paskui ant kitos.

	<p>peršoka liniją, spiria kamuolį. Geriau derina akies - rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, gauda, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.</p>	<p>gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Siūlomi smulkiąją motoriką lavinantys žaidimai: karoliukų vėrimas, žaidimai su makaronais, gilėmis, kaštonais, sagomis. Mokoma žirkėmis įkirpti popieriaus kraštą.</p>	<p>Įmeta sagą, kaštoną, gilę į dėžutę, kurioje padaryta tinkamo dydžio anga. Į išvirkščią pusę išverčia savo kojines. Ridendamas ar mesdamas kamuolį vaikas taiko į kėglius, išdėliotus ant žemės, vartelius. Atsuka ir užsuka įvairaus dydžio dangtelius; sudeda daiktus vieną ant kito (pastato 5–6 kubų bokštą); ant siūlo suveria sagas. Gauda suaugusiojo metamą kamuolį, kai tik pagauna, kamuolys metamas iš naujo, vis labiau nuo jo tostant. Įkerpa žirkėmis popieriaus kraštą.</p>
4	<p>Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydama už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką. Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka, koja.</p>	<p>Vaikui siūloma įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių vaikščioti ant pirštų, kulnų. Sudaromos sąlygos vaikui važinėti triratukais, paspirtukais. Sudaromos sąlygos minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Mokoma kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. Žaidžiami pirštukų žaidimai. Sudaromos sąlygos žaisti su įvairiomis gamtinėmis medžiagomis: kruopomis, gilėmis, kaštonais... Skatinami žaidimai, kurių metu įvairius daiktus vaikas gali imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą.</p>	<p>Eina lyg čiuoždamas, o kai suplojama rankomis, jis eina aukštai keldamas kelius. Žaisdamas juda įvairiais būdais (pvz., vaikšto kaip gandra, šokinėja kaip varlytė ir kt.). Atsigula ant nugaros ir „mina dviratį“. Iš pradžių lėtai, paskui vis greičiau ir greičiau. Suglaustomis kojomis šoka į apskritimo vidų, paskui į išorę, po to šokinėja viena koja. Pieštuku, teptuku piešia, braižo nesudėtingas geometrines figūras. Iš plastilino lipdo įvairius daiktus, kerpa tiesiai, taisyklingai laikydamas žirkles ir kljuoja paveikslėlius. Vieną ant kito dėlioja daiktus (pastato 8-10 kubų bokštą); glamžo popierių ir formuoja įvairaus dydžio gumuliukus; išvarsto batų raištelius ir iš naujo suveria; atsega ir užsega sagas.</p>

<p>5</p>	<p>Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrenginiais. Spiria, meta kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių. Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Įsisupa ir supasi sūpynėmis.</p>	<p>Organizuojamos veiklos, kurių metu atliekami ritminiai judesiai pečiais, galva; mušinėjami, mėtomi kamuoliai; ėjimas keičiamas bėgimu: vaikas turėtų eiti, bėgti, perlipti suola, pralįsti po kėde ir t. t. Organizuojamos bėgimo estafetės, įvairių šuolių žaidimai, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. Žaidžiami žaidimai su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Siūloma vaikams šokinėti per šokdynę, lanką. Siūloma piešti įvairias linijas, pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštę. Grupėje parūpinama įvairių priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kad vaikas galėtų verti ant siūlo; skalbinių segtukų, kuriuos vaikas stengtųsi paimti trimis pirštais ir prisegti.</p>	<p>Vaikas eina „tip-top“ žingsneliais, šoka į šoną, greitai laksto, sustoja ir pajuda iš vietos. Vaikas užlipa ant bet kokio paaukštinimo ir nušoka ant žemės. Meta kamuolį, sniego gniūžtę į taikinį. Mėto kamuolį vienas kitam ir gaudo, meta į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna. Laipioja kopėtėlėmis, bokšteliais. Vaikas piešia ar rašo pieštuku, bando piešti statinius, gyvūnelius; pieštuką laiko taisyklingai; veria ant virvelės smulkius daiktus; apsirengia ir nusirengia; (už)riša kilpas. Sprigtu svaido rutuliukus. Iš storų siūlų pina kasą, veja virveles. Batų dėžės šonus apsaugo skalbinių segtukais.</p>
<p>6</p>	<p>Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Ištvermingas, bėga ilgesnius atstumus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn/nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas.</p>	<p>Organizuojamos įvairios estafetės, kurių metu vaikai galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. Sudaromos sąlygos žaisti žaidimą „Klasės“, šokinėti per gumytę. Pasiūloma vaikams įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą ant kartono, nerti vąšeliu, daryti kutus. Vaikai aprūpinami priemonėmis, tinkančiomis konkrečioms sportiniams žaidimams (krepšinio, futbolo kamuoliai, kėgliai, lazdos). Organizuojami įvairūs sportiniai žaidimai.</p>	<p>Juda greta kito vaiko poroje, ratu, rikiuotėje, sutartinai su kitais vaikais. Meta kamuolį į žemę viena ranka, o kita ranka jį pagauna. Važiuoja dviračiu plačiu ir siauru takeliu, ratu. Savarankiškai įveria siūlą, dygsniuoja, neria vąšeliu. Kerpa įvairias formas taisyklingai naudodamasis žirkliųėmis. Žaidžia komandinius žaidimus.</p>

EMOCINIS IR SOCIALINIS UGDYMASIS

Ugdymosi pasiekimo sritis: Emocijų suvokimas ir raiška			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / numatomos veiklos	Vaiko veiksenos
1	Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų.	Stengiamasi suprasti vaiko emocijų reiškimo ženklus ir pasirūpinti juo, kai mažylis yra liūdnas, piktas. Vaikas kalbinamas, stengiamasi įvardyti jo emocijas. Atsiskyrus nuo tėvų, vaikui suteikiamas fizinis artumas, dėmesys nukreipiamas į įdomią veiklą, suteikiant džiugių, malonių potyrių. Užtikrinamas vaiko saugumas. Skatinamas bendravimas su kitais vaikais.	Džiaugsmą išreiškia ir ramiai šypsodamasis, ir kvatodamas balsu. Ilgesnį laiką pabūna linksmas arba ramus, lengviau išvelgiamos pasikeitusių nuotaikų priežastys - pavargo, kitas vaikas atėmė žaislą ir pan. Meta žaislą ant grindų ir, jeigu auklėtojas šypsodamasis jį paduoda, šis juokdamasis jį vėl meta ant grindų. Paklaustas: „Kuris verkia?“, vaikas parodo paveikslėlį su verkiančiu kiškiuku, paklaustas: „Kuris juokiasi?“, rodo paveikslėlį su besijuokiančiu vaiku. Žiūri į verkiantį vaiką ir užjausdamas jam duoda savo žaislą, paglosto.
2	Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.	Grupėje įrengti veidrodekai, kad vaikai matytų save ir savo veido išraišką. Vaikas skatinami kalbėti, įvardijamos reiškiamos emocijos. Visada skiriama dėmesio vaikui, kai jis jaučiasi blogai. Kartu su vaiku vartomos knygelės, kuriose veikėjai yra skirtingos nuotaikos. Dainuojamos skirtingų nuotaikų dainelės. Žaidžiami žaidimai su lėlėmis, kitais žaislais, kuriuose jie skirtingai jaučiasi ir elgiasi.	
3	Pradedama atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedama vartoti emocijų raiškos	Reaguojama į vaiko rodomus emocijų ženklus – įvardinamos ir komentuojamos emocijos ar jausmai, skirtingai reaguojama, skatinama	Ant ko nors supykęs vaikas atpažįsta šį jausmą ir gali pareikšti: „Aš piktas!“ Jei kitas vaikas šypsodamasis jam tiesia

	žodelius ir emocijų pavadinimus. Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausia reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).	atrasti naujų emocijų raiškos būdų. Vartomos ir skaitomos vaikui „nuotaikų knygelės“. Rodomas pavyzdys, kaip reikia reaguoti į kito vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi - pasijuokti kartu su juo, jei liūdi, verkia - paglostyti, duoti žaislą. Mokoma atsiprašymo ir susitaikymo ritualų.	žaislą – pats nusišypso ir pradeda su juo žaisti. Kai kitas vaikas atima žaislą, verkia ir laukia auklėtojo pagalbos.
4	Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmis, poza. Pavadina pagrindines emocijas. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti). Pradeda suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna).	Skatinama kasdien pastebėti savo nuotaiką, žymėti savo nuotaiką veideluose. Skatinama reikšti visus jausmus, tiek teigiamus, tiek neigiamus, ugdant gebėjimą pasirinkti tinkamus jausmų raiškos būdus. Skaitomos knygelės, žiūrimi filmukai apie jausmus ir jų išraišką. Siūlomi žaidimai, skatinantys tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Skatinama pastebėti savo ir bendraamžių savijautą bei ją įvardinti.	Pasako, kad švenčiant gimimo dieną buvo linksma, kad supyko, kai draugas su juo nežaidė. Stovėdamas prieš veidrodį paprašytas gali nutaisyti linksmą, liūdną, piktą veido išraišką. Nuotaikų veideliais pažymi savo nuotaiką. Pažiūrėjęs į bendraamžį pasako, ar jis linksmas, ar rimtas, ar liūdnas. Jei pastebi supykusį bendraamžį, pasitraukia nuo jo, gali prieiti prie auklėtojos. Pasako, kad jam linksma, o draugui nelinksma.
5	Atpažįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kilo. Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). Pradeda kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.	Siūlomi žaidimai, kuriuose vaikas būtų skatinamas išreikšti savo jausmus: dainuojant, piešiant, šokant, komentuojant jausmų paveikslėlius. Vaikai skatinami kalbėtis apie savijautą „Ryto rate“; skaitomos „Jausmų knygelės“, išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas; žaidžiami vaidmenų žaidimai. Vaikai skatinami žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose.	Pastebi draugų jausmus, bando juos įvardinti. Susipykęs su draugais, kreipiasi pagalbos į auklėtoją. Tėvams pasakoja apie dienos nuotaikų kaitą.

6	Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.	Vaikas skatinamas kalbėtis apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas; samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino, kodėl?; kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. Skatinami bendri žaidimai, kuriuose reikia suprasti vienas kitą ir geranoriškai bendradarbiauti. Su vaikais aptariami tinkami ir netinkami konfliktų sprendimo būdai, jie skatinami taikiai spręsti konfliktus, kritiniu atveju kreipiantis pagalbos į suaugusįjį.	Draugiškai pakviečia kitą žaisti kartu, jei šis atrodo draugiškai nusiteikęs. Auklėtojais praneša, jei kitas vaikas liūdi ar reikia pagalbos. Žino keletą išeičių, ką galima daryti, kai kas nors erzina, atima žaislus, suduoda. Erzinamas nepuola muštis, bet ateina ir pasako auklėtojais.
---	--	---	---

Ugdymosi pasiekimo sritis: Savireguliacija ir savikontrolė			
Žingsniai	Pasiekimas	Ugdymo gairės/numatomos veiklos	Vaiko veiksenos
1	Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, supamas, nešiojamas. Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.	Žaidimams su vaiku parūpinama spalvingų, skambančių, judančių žaislų, nedūžtančių veidrodėlių. Kuriamą mažai kintanti, saugi aplinka. Į vaiko nerimą reaguojama švelniai, suteikiant fizinį komfortą. Pagal galimybes kuo dažniau suteikiamas fizinis kontaktas. Stengiamasi atpažinti vaikų poreikių raiškos ženklus.	Pargriuvęs bėga pas juo besirūpinantį suaugusįjį ir rodo, kur skauda. Raminamas nustoja verkti. Pavargęs migdosi apkabinęs savo mėgstamą minkštą žaislą. Pakelia ranką suduoti kitam vaikui, bet išgirdęs auklėtojo „Ne!“ ir pamatęs griežtą veido išraišką, susilaiko.
2	Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramavimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. Pradedą valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus,	Į vaiko išreikštus poreikius reaguojama nuosekliais, pastoviais veiksmais, intonacijomis, žodžiais. Nustatomi vaikui ir jo veiklai būtini apribojimai ir nuosekliai jų laikomasi. Suteikiama galimybė išreikšti savo emocijas (pvz.: nespėjus pravirkti, neskubėti raminti). Padedama vaikams nusiraminti, pasiūlant minkštus, švelnius daiktus; leidžiama miegoti, apsikabinus iš namų	

	reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	atsineštą mėgstamą žaislą. Vaiko elgesiui reguliuoti taikoma veido mimika ir balso intonacijos. Vaikams rodomas pavyzdys, kaip reikėtų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje.	
3	Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (reikia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.	Kiekvienam vaikui taikomas priimtinas dienos ritmas, priimtini nusiramimo būdai. Siūloma vaikams žaislų ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus. Skatinama vaikus vartoti žodžius, pasakant, ko jie nori, o ne fizinę jėgą. Skatinamas vaikų savarankiškumas, pasiteiraujant, ar jiems nereikalinga pagalba. Siūlomi įvairūs konfliktų sprendimo būdai. Grupėje įrengiama vieta nusiramimui. Vaikui leidžiama pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą. Savo veido išraiška ir kalbos intonacijomis padedama vaikui valdyti savo emocijas ir spontaniškus impulsus. Skatinama vaikus reikšti visas emocijas. Žaidžiant su lėlėmis, plečiamas emocijų ir jausmų raiškos būdų žinių ratas. Vaikas pagiriamas, kai jis atsižvelgia į suaugusiojo prašymą ir nepažeidžia susitarimų, pakomentuojant, kodėl buvo svarbu atsižvelgti į prašymą, kodėl svarbi viena ar kita elgesio taisyklė.	Pasirenka žaislus, susiranda žaidimo draugų ir žaidžia. Noriai sėdasi prie stalo atėjus pietų metui. Sutinka eiti miegoti. Prašo maisto arba norimo žaislo, o ne atima jį iš kito vaiko. Sutinka su suaugusiojo nuomone, kad nuskriaudė kitą vaiką. Pasitraukia iš žaidimo, kai negauna norimo žaislo. Atsisako dalytis žaislu, laikosi jo įsitvėręs, jeigu su juo dar nori žaisti. Sako: „Aš pats“, kai suaugusysis nori jam padėti. Neskaudžiai užsigavęs bando sulaikyti ašaras, jei auklėtoja šypsosi ir ramina mai šneka.
4	Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo	Skatinama vaikus kalbėtis, kai jaučiasi įskaudinti ar nežino išėities sudėtingoje situacijoje. Skatinami vaikų vaidmeniniai žaidimai, kuriuose jie prisiima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje	Pats susiranda žaislų, žaidžia greta kitų ir su kitais. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (reikia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.).

	<p>situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.</p>	<p>ir kartu ieškoma išeities. Siūlomi žaidimai, padedantys mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį. Taikomi paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodai, padedant mokytis kontroliuoti emocijų raišką. Kalbamasi apie tinkamus emocijų raiškos būdus. Kartu su vaikais nustatomos paprastos kasdienės elgesio grupėje taisyklės, kuriose matosi ir vaikų atsakomybė. Vaikai paskatinami, pagiriami už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalbą auklėtojui ar kitiems vaikams.</p>	<p>Suaugusiojo paprašytas priima atstumtą vaiką į žaidimą; pasakius, atiduoda jam žaislą. Vaikas sako: „Aš pykstu“ ir laukia auklėtojo komentarų. Bando tartis dėl norimo žaislo. Paprašytas netrukdyti kitiems, audringas džiaugsmo emocijas gali reikšti santūriau. Priminus ir padedant sutvarko žaislus, su kuriais žaidė. Paragintas iššluosto vandenį, kurį pats išpylė. Kreipiasi į suaugusįjį, norėdamas pasitikslinti taisyklių pažeidimo pasekmes.</p>
5	<p>Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisyklės ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.</p>	<p>Grupėje įrengiama ramybės erdvė. Vaikai supažindinami su būdais emocijoms išlieti ir suteikiama galimybė jais pasinaudoti. Skatinamos vaiko pastangos pačiam spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikių išeičių, keliant problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą?, „Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“, leidžiant pačiam spręsti problemas, neskubant patarinėti, nurodinėti. Pasakojamos istorijos arba žaidžiami žaidimai, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus. Pastebimos vaiko pastangos laikytis tvarkos ir susitarimų, jį pagiriant, padrašinant.</p>	<p>Pavargęs ar nusiminęs nueina pažaisti „Ramybės kampelyje“, nusiramina kalbėdamasis su auklėtoja. Siekia norimo žaislo, siūlydamas savo žaislą kitam. Pats sutvarko žaidimų vietą po žaidimų. Pasakęs auklėtojui, ką ne taip daro kitas vaikas, stebi auklėtojo reakciją ir iš jos nusprendžia, koks elgesys priimtinas grupėje. Pats bando sudrausminti išdykaujančius bendraamžius.</p>
6	<p>Taiko įvairesnius nusiramino, atsipalaidavimo būdus. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad</p>	<p>Vaikas skatinamas išreikšti savo jausmus bei nusiraminti, jį išklausant, su juo žaidžiant. Skaitomos terapinės pasakos, kalbamasi apie tinkamas išeitis konfliktinėse situacijose. Padedama įvardyti sudėtingus jausmus:</p>	<p>Bendraamžio erzina ar supykęs nesisuka ir nueina šalin, susilaikydamas nuo konflikto. Žaisdamas agresyvius kovos žaidimus, susivaldo ir neužgauna kitų. Nepasidalinus vaidmenimis žaidime, bando</p>

neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.	nusivylimą, nerimą, pavydą. Leidžiama vaikams žaisti kovos žaidimus, nustatant ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi; aiškintis su vaikais skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje.	rasti sprendimą be auklėtojo pagalbos. Paprašytas tvarko kitų išmėtytus žaislus, nors ir pyksta bei mano, jog tai neteisinga. Laikosi susitarimo paprašyti draugo, jei nori pažaisti su jo žaislu, ir paaiškina, kodėl svarbu paprašyti.
---	--	--

Ugdymosi pasiekimo sritis: Savivoka ir savigarba			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/numatomos veiklos	Vaiko veiksena
1	Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradedą jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną.	Laikomasi pastovaus dienos ritmo ir ritualų. Dažnai kreipiamasi į vaiką vardu, įvardijant jo jausmus ir veiksmus. Žaidžiami lietuvių liaudies žaidiniai, žaidimai su vaiko kūno dalimis, jas įvardijant.	Tyrinėja save veidrodyje, tapatinasi su draugais. Žaidžia įvairius žaidimus su veidrodžiu. Pasako savo vardą. Žaidžia vardų žaidimus: atsiliepia pašauktas vardu; padrąsintas save vadina vardu; pasako vardą kitam; piršteliais parodo savo amžių. Vardina žmogaus kūno dalis, aiškinasi, kam reikalingos kojos, ausys, akys ir kt. kūno dalys. Mėgdžioja suaugusiojo rodomus judesius, imituoja gyvūnų kūno dalių judesius. Parodo save neseniai darytose šeimos, vaikų grupės nuotraukose.
2	Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritarimo, palaikymo, pagyrimo. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis prašo to nedaryti.	Žaidžiami žaidimai, judinant rankes, kojeles, liečiant nugarytę, pilvuką. Parūpinama dėžė su kamuoliukais, kad vaikas galėtų joje vartytis. Vartojami kūno dalių pavadinimai. Siūlomi žaislai su veidrodėliais, žaidimai su drabužių detalėmis (kepurėmis, kaspinais) stebint save nedūžtančiame veidrodyje. Vaiko protestas priimamas kaip jo poreikių ir norų išraiška, o ne kaprizai. Sudaromos pasirinkimo situacijos, naudojami tik būtini draudimai, susiję su vaiko saugumu. Vaikui skiriama kuo daugiau individualaus dėmesio – domintis, ką jis veikia, pritariant žvilgsniu, šypsena, pagiriant, pasidžiaugiant pasiekimais.	

3	Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro, ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. Didžiuojasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima.	Įvardinami veiksmai, kuriuos daro vaikas, daro auklėtoja („darau aš, darai tu“), daiktai, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą. Pasiūlomi žaidimai: „Mano – tavo“, „Mano kūnas“, „Mano žaidimai“ ir kt. Bendraujant su vaikais, tinkamose situacijose paminimas vaiko vardas ir lytis. Pasidžiaugiama, paplojama, jei vaikas padeklamuoja, padainuoja. Pakomentuojami ir pagiriami vaiko pasiekimai atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų. Sudaroma galimybė pačiam vaikui eksponuoti norimus darbelius.	Pasako vardą, amžių, įvardina savo lytį. Supranta, kad turi nepriklausomą nuo kitų pasaulį (norus, jausmus); vertina save, savo elgesį. Prašo, kad suaugusysis stebėtų tai, ką jis daro ir kaip daro, rodo suaugusiajam savo žaislą, reikalauja, kad jo darbelis būtų matomas. Tampa savarankiškesnis; gina savo asmens nepriklausomybę: dar nenoriai dalinasi savo žaislais su kitais, bet jau valdo savo norus ir elgesį.
4	Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina.	Siūlomos veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“. Vaikai skatinami kalbėti apie tai, ko auklėtojas nematė, nuoširdžiai domintis ir klausinėjant apie jų išpūdžius, jausmus. Stebima vaikų savijauta ir atkreipiamas dėmesys į jos pakitimus, ieškoma to priežasčių. Dažnai pabrėžiamas kiekvieno vaiko svarbumas ir ypatingumas grupėje.	Pats būdamas linksmas arba ramus, gali suprasti ir paaiškinti, ką jaučia nuskriaustas bendraamžis. Pasakoja auklėtojui, ką veikė per išeigines dienas, o šeimos nariams – ką veikė darželyje. Bando nutylėti savo prasižengimus. Giriasi, kad turi daug draugų, kad auklėtoja yra jo draugė.
5	Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. Savęs	Kalbamas su vaiku apie jo praeitį, dabartį, ateitį. Siūlomos veiklos tyrinėjimams: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaidžiami žaidimai, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje. Dažnai kalbamas su vaikais apie jų šeimas, tėvelių darbus, šventes; organizuojamos bendros veiklos, šventės su tėveliais. Kalbamas su vaikais apie tai, kas yra	Parodo save - kūdikį - iš namų atsineštose nuotraukose. Pasako, kad jo vardas, akių spalva, mama ir tėtis niekada nepasikeis. Dažnai pasakoja, ką veikė namuose su mama, tėčiu ar kitais šeimos nariais. Į grupę atėjusiems tėvams noriai aprodo grupę, pasakoja apie tai, ką joje veikė, apie draugus, auklėtoją. Vaikas sako, kad jis yra blogas, nes

	vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.	gerai, o kas blogai. Vaikas pagiriamas ar skatinamas, tai siejant su jo asmeniu, išsakomos pastabos konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe. Skatinami žaidimai įvairiose grupelėse.	auklėtoja ant jo supyko. Kitą dieną jis sako, kad yra geras, nes auklėtoja jį pagyrė. Vaikas nenori eiti į darželį, nes kiti su juo nežaidžia (nors iš tiesų su juo nežaidžia tik vienas vaikas, su kuriuo jis nori žaisti).
6	Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksinti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai.	Vaikai skatinami samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ (Kur buvai? Su kuo buvai? Ką mėgsti veikti?). Siūloma idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, Tėvynės tyrinėjimams. Leidžiama vaikui vis daugiau rinktis pačiam, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių. Skatinama pastebėti juokingą pusę savo klaidose ir pozityviai reaguoti į savo klaidas, sąmoningai suklystant, pademonstruojant, kaip galima juoktis iš savo apsirikimų. Skatinami pokalbiai, diskusijos apie fizines savybes, pomėgius ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę.	Nupiešia save ir pakomentuoja, kaip atrodo, ką turi, ką veikia; pasakoja apie šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Vaikas atsisako suduoti kitam, suprasdamas, kad jam skaudės. Vaikas sako, kad prieš pietus nevalgys atsineštų sausainių, juos suvalgys po pietų. Juokiasi pamatęs, kad supainiojo batus. Juokiasi netyčia auklėtoją pavadinęs mama. Apibūdina savo išvaizdą, pastebi kuo skiriasi nuo kitų. Iš intonacijų, žodžių, veido išraiškos, pozos supranta, kada kitas palankiai ar nepalankiai nusiteikęs jo atžvilgiu.

Ugdymosi pasiekimo sritis: Santykiai su suaugusiais			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/numatomos veiklos	Vaiko veiksenos
1	Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.	Padedama vaikui pajusti prierašumą prie juo besirūpinančio auklėtojo, palaikant akių kontaktą su vaiku, jam nusišypsant, jį paglostant, panešiojant, pažaidžiant, užtikrinant vienodą dienos ritmą grupėje ir namuose. Rodomas asmeninis dėmesys vaikui. Bendraujant prisitaikoma prie vaiko bendravimo ritmo. Stebima ir reaguojama į	Verkia ar sunerimsta, atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau ramina glaudžiasi prie auklėtojo, susidomi kitais vaikais ir žaidimais. Rodo suaugusiajam stiprius jausmus: apkabina arba nūsūka. Išprašo iš suaugusiojo to, ko nori – panešioti.

		vaiko rodomus ženklus apie norą būti paimtam ant rankų (tiesia rankas), pažaisiti (duoda žaisliuką, veda prie žaislų) ir kt.	Mėgsta, kai jo žaidimą stebi, juo žavisi, jam pritaria juo besirūpinantis. Nori lipti laiptais, palipa ant pirmos pakopos ir pažiūri į suaugusiojo veidą. Pamatęs šypsena, lipa toliau, o griežtą veido išraišką – sustoja ir laukia. Pargriuvęs žvilgtėri į suaugusiojo veidą, pamatęs išgąščio išraišką, pravirksta, pamatęs šypsena – atsistoja.
2	Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritarimo ar nepritarimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.	Sukuriama ir laikomasi atsisveikinimo su tėvais ritualų (apsikabinti, palinkėti smagių žaidimų; pasakyti, kada ateis pasiimti; susitarti, kad dar galės pamojuoti per langą; pasilikti žaislą iš namų). Sudominama įvairia veikla, kuri nukreipia dėmesį, įtraukia į veiklas. Pastebima, kada vaikui reikia auklėtojo dėmesio ir padaršinama, paskatinama. Vaikui supykus, užsispyrus, reaguojama pozityviai - aiškinamasi pykčio priežastys, padedama vaikui taikyti vis daugiau būdų išreikšti savo poreikiams ir nuotaikai. Žaidžiama su vaiku taip, kad šis lyderiautų, tampant trūkstamos informacijos teikėju, elgesio modeliu, pagalbininku. Kūno kalba reaguojama į tinkamus ar netinkamus vaiko veiksmus, poelgius. Pristatomi nauji žaislai, supažindinat, kaip jie atrodo, juda, kokius garsus skleidžia, žaidžiama kartu, o tik po to skatinamas savarankiškas žaidimas.	Bijo eiti iš grupės į salę, bet vedamas už rankos ten eiti sutinka. Traukiasi nuo naujo, didelio, tamsaus meškino; šalinasi judančių ir neįprastai skambančių žaislų. Stebėdamas spektaklį darželyje, išsigąsta scenoje pamatęs nepatrauklų personažą.
3	Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors nauja, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti	Bendradarbiaujama su vaiko tėvais, sužinant naujus jo pasiekimus, įpročius, interesus bei informuojant tėvus apie įstaigoje praleistą dieną. Skatinama vaiko iniciatyva, tačiau visuomet atskubama į pagalbą, kai vaikui reikia suaugusiojo pagalbos ar paramos. Skatinami vaidmeniniai žaidimai. Esant agresyviems arba nepriimtiniams veiksams,	Dažniau išlieka ramus, kai artimieji atsiveikia ir išseina. Bėgiodamas kieme nutolsta nuo auklėtojo, apžiūrinėja aplinką, tačiau stengiasi auklėtojo neišleisti iš akių. Siužetiniame žaidime mėgdžioja mamos, auklėtojos padėjėjos ir auklėtojos buitinius veiksmus, savaip juos

	<p>savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.</p>	<p>vaiko dėmesys tikslingai nukreipiamas į kitą įdomią veiklą. Į grupę kartais pakviečiami svečiai, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis.</p>	<p>sudėliodamas į siužetą ir palydėdamas girdėtais žodžiais bei intonacijomis: maitina lėlę, valo stalą, šluoja grindis, tvarko žaislus. Pats susiranda žaislus, naudoja žaislus pakaitalus, nemėgsta, kad suaugusysis siūlytų žaidimo veiksmų seką, bet džiaugiasi pagyrimu. Dažnai kartoja: „Aš pats“, nesileidžia nurengiamas, aprenkiamas, bando tai padaryti pats. Gali atkakliai reikalauti, kad suaugusysis paduotų aukštai padėtą greit dūžtantį ar žaidimui nesaugų daiktą. Smalsiai apžiūrinėja į grupę atėjusius svečius, paima jų duodamą žaislą, jeigu šalia yra auklėtoja.</p>
4	<p>Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.</p>	<p>Siūlomos veiklos, skatinančios kalbėti apie šeimą. Organizuojamos šeimos dienos grupėje. Tėveliai kviečiami dalyvauti grupės veikloje. Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ir kt. tariamasi su vaikais bei jų tėvais. Į grupę kartais pakviečiami svečiai, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, veiktų drauge.</p>	<p>Vaikas atsisveikina su tėvais ir pats bėga į grupę, dairosi, ką ir su kuo žaisti. Vaikas įsitraukia į auklėtojo pasiūlytą veiklą, tačiau ją plėtoja savitai, kalbasi su auklėtoju, ką ir kaip daro, klausia patarimų, prašo priemonių, rodo, ką padarė. Vaikas paklauso auklėtojo patarimo užsidėti kepurę ir apsirišti šaliką, kadangi lauke pučia stiprus vėjas. Vaikas kalbasi su į grupę pakviestais svečiais, stebėdamas jų veiklas ir pats bando atkartoti jų veiksmus, pasiūlytas veiklas.</p>

5	<p>Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.</p>	<p>Vaikams prašant įsitraukiama į jų žaidimus, atliekant antraeilius vaidmenis, palaikant jų sumanymus, užduodant klausimų, padedančių plėtoti žaidimą. Su vaikais kalbama apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. Sudaromos grupės taisyklės. Skatinama vaikus bendrauti su grupės svečiais, papasakojant apie juos daugiau, kad vaikai turėtų apie ką kalbėtis, kartu su vaikais sugalvojant jiems klausimų. Vykstama į išvykas, kuriose bendraujama su įvairiais žmonėmis.</p>	<p>Paprašo auklėtojo pabūti ligoniu ir jį „gydo“: paklauso širdies ritmo, matuoja temperatūrą, „išrašo“ receptą. Auklėtojui paprašius, paguldo jį į „ligoninę“. Prieina prie auklėtojo ir sako: „Tas ar anas vaikas ima žaislus iš lentynos ir mēto“. Laukia auklėtojo atsakymo. Patvirtinus, kad žaislų mētyti negalima, nubėga. Susijaudinęs atsisako deklamuoti eilėrašį per šventę, nors auklėtojas to ir prašo. Į grupę atėjusiems svečiams aprodo savo žaislus, darbelius, atsako į jų klausimus.</p>
6	<p>Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.</p>	<p>Padedama vaikams keisti netinkamus bendravimo su suaugusiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. Kartu su vaikais sudaroma dienotvarkė, tariamasi dėl jos pakeitimų. Kartu kuriamos elgesio grupėje taisyklės. Sudaromos galimybės vaikams išsakyti savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. Padedama vaikams išmokyti būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų (tėvų, senelių, draugų). Aiškinamasi bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisyklės ir galimi pavojai. Iš klausomi vaikų pasakojimai, atsitikimai su suaugusiais ir svarstoma, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis.</p>	<p>Atėjęs iš namų auklėtojui pasipasakoja savo rūpesčius ir džiaugsmus. Vaikas pasako, kokio elgesio norėtų grupėje ir kartu su auklėtoju suformuluoja taisykles. Vaikas paaiškina auklėtojui, kad dabar nenori šios veiklos, pasako, kad nori žaisti ar užsiimti kita veikla. Vaikas pasako, kad nepažįstamas suaugęs žmogus gali būti negeras: gali ką nors pavogti, kur nors nusivežti vaiką, ką nors blogo jam padaryti. Pamokytas vaikas pasako, kad pasiklydęs pagalbos kreiptųsi į policininką, pardavėją ar kitą žmogų.</p>

Ugdymosi pasiekimo sritis: Santykiai su bendraamžiais			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/numatomos veiklos	Vaiko veiksenos
1	Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.	Vaikai sodinami vienas šalia kito, duodama tokių pačių žaislų, skatinamas bendravimas, tačiau stebima, kad jie neužgautų vienas kito.	Atsistoja prieš kitą vaiką veidas į veidą, žiūri į akis, nusišypso. Paima žaislą ir meta, jeigu kitas jį paėmė ir metė. Būtinai nori tik tos mašinytės ar žaisliuko, jei kitas su tokiu žaidžia.
2	Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti.	Vaikai skatinami žaisti greta. Komentuojami vieno ir kito vaiko norai, emocijos, veiksmai. Pagal galimybes parūpinama pageidaujamų žaislų. Skatinama būti geranoriškiems vienas kitam. Padedama vaikams pažinti grupės naujoką. Skatinama pažaisti greta, kol auklėtojas yra šalia ir vaikai jaučiasi saugūs. Vaikai stebimi, stabdomi netinkami veiksmai ir paaiškinama, kodėl negalima taip elgtis.	Ramiai žaidžia greta nepažįstamo vaiko, tačiau pastebėjęs, kad auklėtojo nėra šalia, sunerimsta ir bėga jo ieškoti. Bando atimti žaislą iš kito vaiko, kai šis jo neatiduoda, suduoda jam ranka ar turimu daiktu.
3	Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.	Organizuojami žaidimai, kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti paėliui arba keliems vienu metu. Komentuojami draugiški vaikų veiksmai ir jausmai, pritariama ketinimui žaisti kartu, padedama įsitraukti į bendro žaidimo epizodus. Užtikrinamas vaiko saugumas. Vaikas skatinamas išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro ką nors ne taip. Atsiliepiama į vaikų pagalbos prašymus. Padedama vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus. Skatinama vaikus žaisti kartu, greta, sukuriant tam palankias vietas ir aplinkybes.	Vaikas stebi, ką daro kitas, pakartoja jo veiksmus. Ima tą patį arba tokį patį žaislą ir mėgdžioja kito veiksmus; tiesia žaislą kitam, nors ne visada jį atiduoda; rodo žaislą kitam; ima žaislą, su kuriuo žaidė ir jį paliko kitas; pakaitomis atlieka veiksmus su kitu, kiekvienas su savo žaislu arba tuo pačiu žaislu. Jei kitas nori atimti žaislą, jo nepaleidžia, bėga šalin, rėkia. Dažniau nei su kitais žaidžia su vienu vaiku.
4	Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į	Skiriama pakankamai laiko ir vietos vaikų bendriems žaidimams. Naudojamas smėlio laikrodis, susitarimai ir kiti būdai, padedantys	Diskutuoja apie draugus ir draugystę, domisi jų darbais, daiktais, žaislais,

	<p>žaidimą). Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba nei jis kalbančio vaiko sumanymus. Tariasi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.</p>	<p>vaikams sulaukti savo eilės, skatinama paprašyti žaislo, tartis dėl žaislo, žaisti su juo kartu. Komentuojami priimtini ir nepriimtini vaiko veiksmai, primenant elgesio taisykles. Atkreipiamas dėmesys ir pagiriamas vaiko noras pasidalinti, ypač tose situacijose, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. Įvairiose situacijose atkreipiamas vaiko dėmesys į jo veiksmų pasekmes kitam. Vengiama lyginti vaikus, vartojant žodžius „geresnis“, „blogesnis“. Skatinamos ir palaikomos vaikų draugystės.</p>	<p>sumanymais, jausmais, nuomone. Aiškinasi sąvoką „draugas“, įvardina artimiausius draugus. Surengia „Minčių lietu“ apie tai, koks yra tikras draugas, kaip vaikai jaustųsi vieni vieni. Aiškinasi, jog draugai atrodo įvairiai, turi skirtingas ar panašias savybes: būna draugiški, geri, linksmi, kartais užsispyrę. Vaikas supranta kito norą žaisti kartu. Duoda žaislą kitam, jei šis labai jo nori. Vaikas palaukia savo eilės. Kasdien laukia savo draugo ar draugės, kol jis ar ji ateis į darželį, ir žaidžia su juo arba ja.</p>
<p>5</p>	<p>Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisiti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.</p>	<p>Jeigu grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima į žaidimus, stengiamasi išsiaiškinti to priežastis ir padėti atstumtiesiems įsitraukti į žaidimus. Siūlomos įvairios veiklos, turtinančios vaiko patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Atkreipiamas dėmesys, pagiriamas draugiškas vaikų elgesys. Tarpininkaujama vaikams ieškant išeičių konfliktinėje situacijoje. Siūlomos veiklos, kuriose keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinamas bendradarbiavimas.</p>	<p>Pamatęs žaidžiančius vaikus, pasiprašo į žaidimą. Pats sugalvoja žaidimą ir pakviečia kitus žaisti. Vaikai palaiko vienas kito fantazavimą. Vaikai stengiasi užjausti, suprasti kitą. Pamatęs, kad vienas vaikas sudavė kitam, jis susirūpinęs stebi, kaip šis jaučiasi. Dėmesingai klausosi, ką sako kitakalbis vaikas, norėdamas su juo pažaisiti. Vaikai nuolat grupėje žaidžia po du ar kelis.</p>

6	<p>Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, išitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Turi draugą arba kelis nuolatinis žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.</p>	<p>Sudaromos galimybės vaikams gauti naujų įspūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus. Atkreipiamas vaikų dėmesį į tinkamus jų poelgius bei santykius su kitais, pabrėžiant, kad tai padeda visiems pasijusti laimingesniems. Skatinama vaikus aiškintis, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kuriamos taisyklės, susitarimai, pasiryžtant jų laikytis. Siūlomos veiklos, kuriose skatinamas vaikų bendradarbiavimas. Kalbamas, žiūrimi filmukai, skaitomos istorijos apie draugus ir draugystę.</p>	<p>Į grupę kasdien atsineša vis kitą žaislą, kad galėtų su juo žaisti kartu su kitais. Leidžia kitiems pažaisti su savo žaislu. Pasako, kuris vaikas yra jo draugas. Vaikai derasi: pasako, koks elgesys yra tinkamas, o koks - ne; kokios bus žaidimo taisyklės.</p>
---	---	--	---

KALBOS IR KOMUNIKAVIMO UGDYMASIS

Ugdymosi pasiekimo sritis: Sakytinė kalba			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/numatomos veiklos	Vaiko veiksenos
1	<p>Klausymas. Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus.</p> <p>Kalbėjimas. Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksams įvardyti, norams išsakyti, palydėti juos judesiu.</p>	<p>Daug kalbamasi su vaikais apie tai, ką tuometu darome ir matome. Tyrinėjama grupės aplinka, vaikui nuolat įvardijant žaislus, daiktus. Žaidžiami žaidimai – eilėraštkai, slėpynės. Vaikas skatinamas tarti jo čiaušškėjimo garsus, garsų junginius, jo netariamus garsus ir garsų junginius, mėgdžioti trumpus žodelius. Su vaiku kalbamasi taisyklingai tariant garsus ir žodžius.</p>	<p>Įvardina, ką mato knygutėje, klausosi sekamų pasakų, skaitomų grožinės ir pažintinės literatūros kūrinių. Atsako į klausimus: „Kas čia?, Ką veikia?“ Atsako į pateiktus trumpus klausimus, susijusius su sekta ar skaityta pasaka. Pagal iliustracijas atpažįsta girdėtus tautosakos, grožinės literatūros kūrinius. Mimika, gestais, trumpais žodeliais atsako į suaugusiojo klausimus, prašymus. Mimika, gestais, kalba reaguoja į vaikų kalbą.</p> <p>Kūno judesiais, garsais, trumpais žodeliais atliepia jam skaitomą trumpą tekstuką. Teigiamai arba neigiamai reaguoja į prašymus, siūlymus. Kartoja suaugusiojo žodžius ir frazes. Varto ir domisi knygelėmis. Mėgdžioja dažnai girdimų garsų junginius ir žodžius. Išgirdęs deklamuojamą eilėraštką stengiasi atkartoti.</p>
2	<p>Klausymas. Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstukus: žaidinimus, eilėraštkus, pasakas, pasakojimus, su dienvartarke susijusius paaiškinimus, prašymus,</p>	<p>Nuolat kalbamasi apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, tą patį dalyką nusakant kuo įvairesniais žodžiais. Taisyklingai vadinami su juo bendraujantys suaugusieji, įvardinamos kūno dalys, aplinkoje esantys daiktai ir žaislai. Skatinamas vaiko klausinėjimas. Kalbant su vaiku siekiama sudaryti ryšį tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir</p>	

	<p>paprastus klausimus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus.</p> <p>Kalbėjimas. Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmis, mimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. Dviejų trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.</p>	<p>žodžio, sutapatinti žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. Nuolat raiškiai deklamuojami eilėraštkai, pasakojami trumpi tekstukai. Palaikomas vaiko noras tarti, kartoti žodžius jam padedant. Stebima, kuo vaikas domisi, į ką žiūri, ką rodo, ko klausia, ką bando pasakyti, išreikšti. Skatinama vaiką kartoti dainelių, eilėraštkų, žaidinimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildant kūno kalba. Žaidžiami žaidimai, kurių metu vaikui reikėtų šokinėti, pliaukšėti delnais, šokti.</p>	
3	<p>Klausymas. Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus, siūlymus, patarimus.</p> <p>Kalbėjimas. 3–4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedama mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius</p>	<p>Skaitoma ir pasakojama vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. Skaitoma atsižvelgiant į kūrinį – garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiant teksto emocijas. Kalbėjimas su vaiku nuolat įvairinamas naujais žodžiais, nusakančiais artimiausią aplinką. Mokomasi suprasti suaugusiojo prašymus. Vaikas skatinamas nuolat pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius. Kalbinėmis užduotimis keliant klausimus: „Koks?“ „Kodėl?“ „Kur?“ „Kaip?“, vaikas skatinamas nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoti apie tai, kas vyksta ar vyko aplink vaiką. Skatinamas mandagumo</p>	<p>Mėgsta klausytis jau žinomų kūrinėlių, suklūsta išgirdęs jau girdėtą pasakojimą, aiškinasi nesuprastą žodį.</p> <p>Pasakoja apie save, savo šeimą, savo norus. Emocingai pasakoja įspūdžius, trūkstamus žodžius papildo gestais, kuria žodžius, frazes, sakinius.</p> <p>Noriai varto knygeles, smalsiai apžiūrinėja paveikslėlius, iliustracijas.</p>

	derina pagal giminę, skaičių, linksnį. Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštukus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.	žodelių vartojimas. Deklamuojami eilėraštukai. Kartu su vaiku žiūrimi vaikiški filmukai, skatinant aptarti tai, ką matė ir girdėjo žodžiais ir gestais.	
4	<p>Klausymas. Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinų literatūrine kalba, tarmiškai Pradeda išklausti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus.</p> <p>Kalbėjimas. Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius, taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika.</p>	Skaitomi tekstai ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai. Atkreipiamas vaiko dėmesys į kita kalba kalbančius aplinkinius. Skatinamas vaikų kalbinis bendravimas įvairiose situacijose. Bendraujant su suaugusiais, skatinama vartoti elementarius mandagumo žodžius. Vaikas skatinamas kalbėti apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartojant girdėtus naujus žodžius. Su vaiku stengiamasi kalbėti taisyklingų konstrukcijų sakiniais, taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus, skatinant įvairiuose žodžiuose juos atpažinti. Dažnai kalbama emociinga, ekspresyvia ir vaizdinga kalba. Džiaugiamasi kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštaraujant, nekritikuojant.	<p>Domisi aplinkinių pokalbiais, pasakojimais. Išklauso draugą ir reaguoja į jo kalbą. Vaikas pasakoja, ką girdėjęs. Įvairiai naudoja intonaciją ir kalbos tempą: lėtas - greitas. Stengiasi tarti beveik visus kalbos garsus.</p> <p>Moka užkalbinti, prašyti, pašaukti, klausinėti, įvardina daiktus. Pradeda pastebėti savo ir draugų kalbos klaidas.</p> <p>Vaikas pasakoja apie save ir savo šeimą, apie žmones, įvykius, daiktus, veiksmus, net jei jų dabar nemato.</p> <p>Išsako savo poreikius, informuoja apie buvusią patirtį, aiškina, išreiškia santykius su vaikais, suaugusiais. Pasakoja apie tai, ką mato iliustracijose.</p> <p>Vartoja daiktavardžius, būdvardžius, veiksmažodžius, skaitvardžius, įvardžius, išiktukus, jaustukus.</p>
5	Klausymas. Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie	Sudaromos galimybės vaikui susipažinti su įvairių žanrų tekstais, pajauti tekstų stilistinę įvairovę. Skaitomi įvairių žanrų	Supranta, kad skirtingo turinio tekstai suteikia specifinę informaciją, kad juos galima skaityti, galima klausyti įrašų.

<p>aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų. Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba.</p> <p>Kalbėjimas. Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Kalbėdamas žiūri į akis. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius,rieveksmius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.</p>	<p>tekstai (pvz.: skelbimai, reklaminės skrajutės, įvairių enciklopedijų tekstai, autorinės pasakos ir pan.). Palaikomas vaiko kalbėjimas, parodant susidomėjimą tuo, ką jis kalba, užduodant vaikui atvirus klausimus, atidžiai klausantis. Skatinama kalbėti apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį, apie nutikimą, patirtį prisimenant kuo daugiau įvykio aplinkybių, detalių, pateikiant vaikui įvairių klausimų, padedančių įvairinti kalbėjimą. Kalbant su vaiku vartojamos įvairios kalbos dalys (dalyviai, veiksmažodžių laikų įvairovė, įvairūs būdvardžių laipsniai, išiktukai, jaustukai ir pan.). Skatinama išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų varduose, trumpuose žodžiuose, su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių. Žaidžiama žodžiais juos trumpinant, įvairiai jungiant. Žaidžiami klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujantys žaidimai (pvz.: „Kas ten triuška? Tindiriuška.“) Skaitant kūrinėlius, nutylimos frazės ar žodžiai, skatinant vaiką juos pasakyti. Inicijuojamas eilėraščių, istorijų, pasakų kūrimas.</p>	<p>Intuityviai perima, gilina ir plečia gimtosios kalbos reikšmių ir prasmių paveldą. Klausinėja, ką reiškia nežinomi žodžiai. Gali paaiškinti kai kurių žodžių reikšmes. Vartoja vaizdingus žodžius, palyginimus. Geba pamėgdžioti, pakartoti. Stengiasi nuosekliai dėstyti mintis.</p> <p>Pasakoja savo patyrimus ir išgyvenimus, asmeninius įspūdžius (apie tai, kas buvo, ką matė). Pasakoja apie tai, ką mato iliustracijose. Stengiasi kalbėti taisyklingai. Žino veiksmų, kuriuos atlieka ir daiktų su kuriais veikia pavadinimus.</p> <p>Skiria daiktų požymius.</p> <p>Pradeda pastebėti savo ir draugų kalbos klaidas.</p> <p>Suvokia prašymą, klausimą, instrukciją.</p> <p>Pasakoja išgalvotas istorijas, sugalvoja pasakoms ir istorijoms pabaigą, kuria eilėraštkus.</p>
---	---	--

<p>6</p>	<p>Klausymas. Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme. Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą, pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius.</p> <p>Kalbėjimas. Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajausta. Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai</p>	<p>Žaidžiami žaidimai, susiję su pasakojimo tekstu, jį iliustruojant, inscenizuojant. Sudaroma kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuoja turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnės sandaros žodžius. Skatinama klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti apie tai tarpusavyje ir su auklėtoja. Pratinama vaiką reikiamą informaciją perduoti kitiems. Pasakojama vaikams apie jiems nepažįstamą patirtį, skatinant juos kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą. Dainuojamos ritminės dainelės, skatinančios ieškoti aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu. Kuriami dialogai, inscenizacijos, vaidinimai. Inicijuojami įvairūs vaikų žodžių žaidimai, pasakojimų būdai: spontaniški, atkuriamieji, fantastiniai.</p>	<p>Mėgdžioja klausomos pasakos personažų kalbėjimą, rodo įvairias grimasas. Perskaičius pasaką vaikai samprotuoja apie siužetą. Noriai bendrauja, ieško ryšio su kitais žmonėmis. Intuityviai suvokia gimtosios kalbos sandarą. Lavina savo kalbą. Bendraudamas keičiasi ir dalinasi pažintine informacija. Kalbėdamas naudoja visus kalbos lygmenis: sukuria sakinį, teksta, tinkamai intonuoja, taiko pauzes tarp žodžių, ištaria daugelį gimtosios kalbos garsų. Kuria naujus žodžius, žaidžia žodžiais, garsais. Vaikas komentuoja matomą paveikslą, kuria pasakas be galo. Reiškia nuostabą, pasipiktinimą, džiaugsmą ir kitus jausmus.</p>
-----------------	---	---	--

	<p>skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos. Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinėlius, žaidžia prasmingais ir beprasmybiškais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas.</p>		
--	---	--	--

Ugdymosi pasiekimo sritis: Rašytinė kalba			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/numatomos veiklos	Vaiko veiksenos
1	<p>Skaitymas. Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiais.</p> <p>Rašymas. Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas.</p>	<p>Kuriama aplinka, kurioje vaikas galėtų pačiais įvairiausiais būdais pažinti knygutes: vartinėti, čiupinėti, plėšyti, kramtyti, žaisti. Kartu su vaiku vartomos knygelės, žiūrimi paveikslėliai. Kalbama apie tai, kas matoma paveikslėliuose. Sudaromos situacijos, kuriose mažylis galėtų matyti, kaip rašoma.</p>	<p>Kiekvieną dieną klausosi pasakojimo, skaitymo apie tai, kas vaikui pažįstama, žinoma. Pats „skaito“. Žiūri dideles, spalvingas knygeles, kalendorius, žurnalus, reklaminių plakatų iliustracijas. Stebi skaitymą skatinančią aplinką (varto knygeles, žurnalus, paveikslėlius). Brauko pieštuku, flomasteriu, kreidelėmis, baksnoja ant popieriaus lapų.</p>
2	<p>Skaitymas. Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius.</p> <p>Rašymas. Įvairiomis rašymo</p>	<p>Kartu su vaiku skaitomos knygelės, leidžiama vaikui pačiam laikyti knygutę, versti lapus. Rodomi ir įvardinami knygelių paveikslėliai, skatinama vaikų žodinė ir kūno kalba. Skaitomų kūrinėlių tekstas siejamas su vaiko gyvenimu. Vaiko rašymo poreikių tenkinimui, suteikiama galimybė pasirinkti įvairaus popieriaus ir jo amžiui tinkančių įvairių rašiklių.</p>	

	priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape.		
3	<p>Skaitymas. Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradedą pažinti aplinkoje esančius simbolius.</p> <p>Rašymas. Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigalioja vertikalias ir horizontalias linijas.</p>	<p>Skaitoma kelis kartus per dieną, parinkus trumpus tekstukus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. Skaitoma normaliai, vengiant vaikiškų intonacijų, teatrališkumo. Skirtingai perteikiama atskirų personažų kalba. Skatinama vaiką pavadinti kiekvieną paveikslėlį. Kalbamasi su vaiku apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu leidžiama vaikui liesti ar laikyti su tekstu susietus daiktus.</p>	<p>Pageidauja, kad knygelė būtų skaitoma po kelis kartus, nekeičiant teksto. Mėgsta vartyti knygeles, žurnalus. Skiria grupėje esančius simbolinius ženklus: įvairius žaidimų kampelius, patalpas žyminčius ženklus ir kt. Vaikas keverzoja lape. Žino savo vardą.</p>
4	<p>Skaitymas. Domisi skaitymu, vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaito“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje</p> <p>Rašymas</p> <p>Rašymas. Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis. Kraigalionėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje</p>	<p>Įvairioje bendravimo aplinkoje drauge vartomi žurnalai, knygos. Skatinama vaiką domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu, suteikiant jam informacijos apie skaitymą. Užduodami klausimai apie tai, ką „perskaitė.“ Vaiko „perskaitytą“ tekstą pasiūloma iliustruoti. Žiūrint į paveikslėlį skatinama apie jį pasakoti, kas ką daro, ką kalba. Vaiko aplinka turtinama įvairiais rašikliais, sudaroma galimybė pažinti kompiuterį. Skatinama keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėti po dailės darbais. Aplinkoje ieškoma ir atkreipiamas dėmesys į žodžius, kuriuose yra vaiko vardo, tėčio, mamos raidė.</p>	<p>Vaikas varto knygas, komentuoja ką mato. Vaiko kraigalionėse matomi kai kurie raidžių elementai. Žaidžia su raidžių trafaretais. Atpažįsta savo vardą. Kopijuoja savo vardą arba pirmąją vardo raidę.</p>

<p>5</p>	<p>Skaitymas. Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raidę. Supranta kai kurių aplinkoje matomų žodžių prasmę. Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus.</p> <p>Rašymas. Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raides.</p>	<p>Grupėje kuriama kuo įvairesnė raidžių aplinka. Skaitomi tekstukai, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Nuolat atkreipiamas vaiko dėmesys į aplinkoje esančius užrašus, simbolių, reklaminius užrašus ir pan. Skatinama vaiką pavadinti savo sukurtas knygeles, nupieštus piešinius, atliktus darbelius, nusakyti veikėjų, daiktų, veiksmų savybes būdvardžiais, veiksmažodžiais, jaustukais, išiktukais, dalyviais,rieveiksmiais. Skatinama vaikus kurti rankų darbo knygeles su paslaptinomis dūrelėmis, langeliais, uždengtais paveikslėliais ir kt., sugalvoti rankų darbo knygelėms pavadinimus, tekstus. Praturtinant vaiko aplinką skirtingo turinio spaudiniais, skatinama savarankiškai kurti skelbimus, sveikinimus, kvietimus. Skatinama vaiką įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinama rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu; pasirašyti savo piešinius, darbelius pirmąja vardo raide, visu vardu.</p>	<p>Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus.</p> <p>Vartoja vaizdingus žodžius, palyginimus. Intuityviai perima, gilina ir plečia gimtosios kalbos reikšmių ir prasmų paveldą. Pradedama schematiškai vaizduoti daiktus bei juos žymėti įvairiais pakaitalais. Iliustruoja pasakas, kuria knygeles, braižo transporto maršrutą ir pan. Suvokia ornamentą ir jo sudarymo principus</p>
<p>6</p>	<p>Skaitymas. Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradedama suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas</p>	<p>Grupės knygų kampelis pildomas įvairių žanrų knygomis, žurnalais. Kartu su vaikais skaitomos knygos, kalbama apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. Skaitant knygeles, atkreipiamas vaiko dėmesys į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose,</p>	<p>Domisi parašytu žodžiu, pavaizduotu simboliu. Geba naudotis rašymo priemonėmis.</p> <p>Kuria ir pats iliustruoja įvairias istorijas, pasakoja įdomius nutikimus, daro knygeles. Stebi kaip rašo suaugusieji, mėgina pamėgdžioti. Piešia ornamentus, spalvina,</p>

	<p>siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradedama skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįstama parašyta žodį kaip atskirų raidžių junginį. Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus.</p> <p>Rašymas. Spausdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Supranta rašymo tikslus.</p>	<p>vaiko vardo, jo artimųjų vardų raides. Skatinama vaiką atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius simbolinius ženklus. Skatinama kurti žodinius tekstus, sukurtą tekstą pasiūlyti perteikti įvairiais simboliais. Skatinama vaiką kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygose, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose. Suteikiama galimybė atskiras raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašyti ar savarankiškai užrašyti kompiuteriu.</p>	<p>karpo, lipdo - lavina smulkiuosius rankų raumenis (rašo molyje, smėlyje, ant stiklo, lentoje ir kt.), iliustruoja knygas, rengia piešinių parodas. Įvardija keletą jam reikšmingų raidžių. Nurodo, kurios raidės yra didžiosios, kurios - mažosios. Piešniais, ženklais, raidėmis išreiškia savo išgyvenimus, patirtį, mintis.</p>
--	---	--	---

PAŽINIMO UGDYMASIS

Ugdymosi pasiekimo sritis: Aplinkos pažinimas			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/numatomos veiklos	Vaiko veiksenos
1	Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.	Aplinkoje turima žaislų, spalvotų, kontrastingo dizaino daiktų, su kuriais kūdikiai gali pradėti susipažinti, atpažinti, išbandyti. Vaikui rodomas jo atvaizdas veidrodyje. Vaikui padedama pamatyti daiktus iš skirtingų perspektyvų, pvz.: iš arti ar toli, iš priekio, iš šono, tyrinėti juos visais pojūčiais (matyti spalvas, liesti skirtingus paviršius, girdėti skleidžiamą garsą). Vaikas liečiamas švelniai, saugiai imamas ant rankų. Parodoma, kad dalijamasi su kūdikiu malonumu ir atradimais.	Pamėgdžiodamas suaugusiuosius bando šukuotis, valgyti su įrankiais, valytis dantis, šluostyti stalą, pašerti naminių gyvūną, palaistyti augalą ir pan.
2	Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).	Vaikai skatinami išbandyti daiktus kaip įrankius, juos pavadinti. Parodoma, kaip tai daryti, įvardijama, kas daroma, taip mokant pavadinti veiksmą. Vaikai skatinami ir jiems padedama pavadinti įvairius daiktus, galvoti ir kalbėti apie tai, ką jie daro su žaislais ar daiktais. Suteikiama proga dalyvauti prižiūrint tam tinkamus augalus, gyvūnėlius. Pratinama plautis rankas, naudotis dantų šepetuku ir pan.	
3	Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Skiria atskirus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo	Skatinama vaikus stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose ir išėjus į lauką, rodomi paveikslėliai skatinant apie juos kalbėti. Sudaroma galimybė prisidėti prižiūrint	Kalbėdamas taisyklingai pavadina kai kuriuos dažniau sutinkamus augalus ar gyvūnus, savo kūno dalis. Atkreipia dėmesį į nematytus daiktus, klausinėja, kaip vadinasi, kas tai yra, ar galima pasiimti ir

	<p>grupės, darželio, namų aplinkoje. Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.</p>	<p>kambarinį augalą, naminių gyvūnėlių. Skatinama kalbėti apie tai, ką gyvūnėlis ėda, kokius vaikus veda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan. Padedama vaikams, tačiau netrukdoma išsakyti savo supratimą. Mokoma savo kūno dalių pavadinimų, aptariama jų paskirtis ir priežiūra. Rodoma kiekvienam vaikui, kad juo rūpinamasi, bendraujama su kiekvieno vaiko artimaisiais.</p>	<p>pan. Pasako, kai šalta ar šilta. Padeda prižiūrėti naminius augalus ar gyvūnus, klausia, ką jie mėgsta, kodėl; kitaip rodo susidomėjimą. Džiaugiasi pamatę savo pažįstamą aplinką, orientuojasi darželyje. Vardija šeimos narius, pasako savo vardą ir pavardę, parodo ir pasako, kiek turi metų.</p>
4	<p>Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. Atpažįsta gamtoje ar paveikluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).</p>	<p>Sudaroma galimybė stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, žiūrima paveikslėlius ir klausomasi skaitymo apie naminius ir laukinius gyvūnus; patiems dalyvauti juos prižiūrint. Skatinama vaikus kalbėti apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Paaškinama, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių. Skatinama stebėti dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Sudaroma galimybė ne tik apie tai kalbėti, bet ir pavaizduoti piešiniu, vaidinimu, dainele, surasti paveikslėlius knygoje ir kt.</p>	<p>Pastebi gyvūnus, jų išskirtinius bruožus (kailis, uodega, nagai, spalva ir pan.), klausia vardo, ką valgo ir pan. Bando paliesti augalo lapus, medžio žievę, pauostyti žiedą, paragauti. Stebi, kas atsitiks judinant daiktus (pučiant, traukiant, stumiant, sukant, supant, skandinant). Tyrinėja medžiagų savybes: sušlapina, plėšia, minko ir pan. Žiūri filmus apie gamtą, gyvūnus, paveikslėlius knygoje, nuotraukas, patys aiškina, ką mato, klausia.</p>
5	<p>Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais,</p>	<p>Organizuojama vaikų išvykas į gamtą (gyvūnai, augalai, grybai, jų požymiai, poreikiai), muziejus (daiktai ir jų istorija), ūkius (naminių gyvūnų priežiūra, kultūrinių augalų auginimas), tėvų darbovietes (profesijos), skiriant jiems nedideles užduotis, ką turėtų pastebėti, ko paklausti.</p>	<p>Tyrinėdamas gamtoje stengiasi elgtis atsargiai. Domisi gyvūnų jaunikliais, jų panašumu į tėvus, elgsena. Sako, kad nori turėti globotinį. Mėgsta išvykas į gamtą, muziejų, ūkį ar į tėvų darbovietes. Išvykose rodo susidomėjimą, stengiasi nepamiršti atlikti</p>

	<p>kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis.</p>	<p>Parsineštą gamtinę medžiagą mokoma grupuoti pagal požymius. Vaikams sukuriama situacijos aiškintis (ragauti), kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi; diskutuoti apie tai, kuriuos jie mėgsta ir kurių – nelabai. Vaikams suteikiama proga išbandyti techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz.: ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės. Skatinama domėtis šeimos tradicijomis ir apie jas kalbėti. Parodoma, kad ir darželyje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės.</p>	<p>mažas užduotis, aktyviai dalyvauja aptariant, ką patyrė, išsiaiškino. Ne tik dalyvauja pokalbiuose apie orą, stebi metų laikų kaitos požymius, bet klausia apie mums neįprastus gamtos reiškinius, katastrofas, kurios vyksta pasaulyje. Dalyvauja mažos grupelės veikloje, dalijasi žaislais, pareigomis, idėjomis, tariasi dėl jų įgyvendinimo. Naudojasi skaitmeninėmis priemonėmis, susiranda norimus žaidimus, muziką, nesudėtingą vaizdinę informaciją. Kalba apie tai, kuo bus suaugę. Stebėdami fotografijas, aiškinasi, kuo panašūs į savo artimuosius.</p>
<p>6</p>	<p>Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas,</p>	<p>Įkuriamas grupėje kampelis su Lietuvos atributika. Pagal galimybes supažindinama vaikus su senoviniais rakandais, leidžiama juos išbandyti, lyginti juos su dabartine technika. Švenčiamos tradicinės šventės. Naudojama vaizdo įrašus apie Respublikoje švenčiamas tradicines šventes (pvz.: Užgavėnės Rumšiškėse, žirgų lenktynės Dusetose ir kt.), fotoalbumus apie gamtą, kalbama apie tai, ką juose pamatė. Skiriamos užduotėlės vaikui (pvz.: stebėti žvaigždes naktį, ryte, einant į darželį ir pasakoti). Stebime su vaikais įvairius gamtos reiškinius. Supažindinama su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūloma daryti įvairius darbelius iš jų. Siūloma vartyti žurnalus, žaisti pažintinius stalo žaidimus, loto.</p>	<p>Skirsto gyvūnus ir augalus pagal aiškiai matomus išorinius požymius (pvz.: kūno dangą, galūnių, snapo, lapų, žiedų, kamienų formą, spalvą). Kalba apie tai, kur gyvena laukiniai ir naminiai gyvūnai (tvartas, miškas, zoologijos sodas, vanduo...). Mėgsta ruošti daržovių, vaisių salotas. Klausinėja apie dangaus kūnus, ieško informacijos apie juos knygose, internete. Rūšiuoja atliekas, žino šiukšlių konteinerių spalvas, skiria, kokios atliekos į kurį metamos. Pasakoja, kur dirba tėveliai, apie giminę, šeimos šventes. Randa žemėlapyje gimtąjį miestą, kur gyvena seneliai, pusseserė ar pusbrolis. Moka parodyti žemėlapyje Lietuvą, Vilnių, savo miestą ar rajono centrą, pažįsta</p>

<p>įrenginiai). Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. Papasakoja apie tradicines šventes. Pradedą jausti prieraišumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. Rodo pagarbą gyvėjai ir negyvėjai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. Mokosi rūšiuoti atliekas.</p>		<p>Lietuvos vėliavą, herbą. Moka palyginti ir įvardyti dabartinės buities technikos pranašumus. Žino tradicines šventes, noriai joms ruošiasi.</p>
--	--	--

Ugdymosi pasiekimo sritis: Skaičiavimas ir matavimas			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/numatomos veiklos	Vaiko veiksena
1	<p>Skaičiavimas. Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne). Matavimas. Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.</p>	<p>Žaidžiama tą patį žaidimą (pvz.: „Slėpynes“) su tuo pačiu žaislu. Žaidimo metu kalbinamas vaikas, vartojant žodžius „yra“, „nėra“, „dar“, „taip“, „ne“, juos palydima atitinkamais gestais, mimika (pvz.: pritariant – palinksima galva, nusišypsoma, nepritariant – papurtoma galva, susiraukiama). Žaidžiama tuos pačius žaidimus su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais: priartinama – nutolinama, paslepama – parodoma, sugretinama.</p>	<p>Rūšiuoja daiktus pagal dydį, spalvą, kiekį (vienas, daug), dėlioja nesudėtingus lotą. Atrenka parodytos formos ir spalvos daiktus, žaislus. Paklaustas, kiek turi metukų, parodo pirštukais. Norėdamas pasakyti ar parodyti, kad ko nors yra daug, ištiesia rankytes į šonus. Žaidžia su vienas į kitą įdedamais indeliais: paima indelį, kelis kartus kantriai bando įdėti jį į pasirinktąjį; nepavykus indelį padeda, paima kitą ir vėl bando įdėti į turimą indelį. Iš kelių dėžutės skylių suranda tą, pro kurią pralįstų paimta kaladėlė. Tokios pat spalvos ar formos daiktus sudeda į atskiras dėžutes. Prisimena, kas paslėpta knygelės puslapio</p>
2	<p>Skaičiavimas. Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). Matavimas. Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar</p>	<p>Klausoma ir teatralizuojama žaidinimus, daineles, skaičiuotes, pasakėles, eilėraštkus. Žaidžiami žaidimai, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojama, randama dar ir dar... (pvz.: eilėraštkai „Mano batai buvo du“,</p>	

	<p>spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.</p>	<p>„Du gaideliai“). Sukuriama aplinka, kurioje vaikas galėtų vartyti tas pačias knygeles kietais viršeliais, nevaržomai ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžių santykius, visaip eksperimentuoti su spalvomis, dydžiais ir formomis, įvairiai judėti. Domimasi vaiko veikla jį kalbinant. Darant pauzes, pakartojant žodžius, judesius, skatinama vaiką juos įsidėmėti.</p>	<p>langelyje ir sava kalba tai išreiškia. Atneša prašomo dydžio (didelį arba mažą) kamuolį.</p>
3	<p>Skaičiavimas. Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę.</p> <p>Matavimas. Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.</p>	<p>Duodama vienodo dydžio ir formos daiktų ir mokoma paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną (pvz.: kitiems vaikams), sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Klausama, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur jų yra daug ir pan. Teatralizuojamos dainelės, pasakos, žaidžiama žaidimus, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz.: pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina „Išėjo tėvelis į mišką“). Vartoma knygeles, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas. Skatinama vaiką pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. Sudaromos galimybės rūšiuoti daiktus. Leidžiama eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnę bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan.</p>	<p>Pasako, kiek turi metukų. Pastebi, jei kas suklysta, paprašytas paimti vieną daiktą. Žaislus, daiktus sudėlioja, surikiuoja į eilę (pvz.: iš kėdučių sustato traukinuką). Nudažo juostelę kaitaliodamas dvi spalvas. Grupuoja daiktus pagal išorinius požymius. Bando pastatyti bokštą iš skirtingo dydžio kaladėlių: bokštui sugriuvus, daro bokšto pagrindą iš daugiau (didesnių) kaladėlių, viršuje esančias kaladėles dėlioja atsargiau.</p>
4	<p>Skaičiavimas. Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po</p>	<p>Naudojama paveikslėlius, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi, trys 1–3 daiktų grupės. Atkreipiama dėmesį, koks daiktų skaičius grupėje, klausama: „Kiek?“</p>	<p>Atsakydamas į klausimą: „Kiek?“, vartoja žodžius: „daug“, „vienas“, „nė vieno“. Randa dvi korteles, kuriose pavaizduota po tiek pat daiktų. Dėlioja</p>

<p>tris). Supranta, kad prie daiktų pridedant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...).</p> <p>Matavimas. Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. Pradeda skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodydamas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.</p>	<p>„Ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Žaidžiama su vaiku domino. Teatralizuojamos dainelės, pasakos, kuriose veikėjai ką nors dalijasi. Mokoma apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant tokius palyginimus kaip: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Formuojame supratimą, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio. Leidžiama vaikui manipuliuoti daiktais, stebėti kitus, kaip jie komponuoja įvairius daiktus, eksperimentuoti. Pasiūloma žaisti lego. Prašoma palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę, storį, plotį ir t. T., juos dedant vieną prie kito, kilnojant. Formuojama supratimą, kad daikto (pvz.: virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar sulenkus. Žaidžiama judrius žaidimus, kai reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu. Kalbamasi apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Vaikščiojant, žaidžiant gamtoje, atkreipiama dėmesį į metų laikams būdingus požymius.</p>	<p>dėlionę vis pasižiūri, ar kitas žaidėjas turi tiek pat detalių, kiek ir jis. Žaisdami vartoja sąvokas „pirmas“, „antras“.</p> <p>Paveikslėlyje randa visus vienos formos daiktus. Iš krūvelėje padėtų trijų spalvų kaladėlių pastato tris skirtingų spalvų bokštelius.</p> <p>Iš skritulio, kvadrato, trikampio formos popieriaus gabaliukų sukompounuoja įvairius daiktus (pvz., mašiną, namą ir pan.). Randa reikiamą dėlionės detalę; iš kaladėlių, molio, smėlio ir pan. Padaro stebėto daikto modelį.</p> <p>Pridėdamas vieną šiaudelį prie kito, nustato, kuris šiaudelis iš trijų yra vidutinio dydžio ir jį padeda tarp trumpiausio ir ilgiausio. Paklaustas apie kambario ilgį, išmatuoja jį žingsniais; išrikiuoja kamuolius nuo mažiausio iki didžiausio. Pasako, kad katinėlis yra mažesnis už šuniuką. Parodo, kur jo kūno priekis, nugarą. Paprašytas paeina tris žingsnius į priekį. Žino, kad naktį jis miega, dieną būna darželyje. Pasako, kad žiema ateis po to, kai nuo medžių nukris lapai.</p>
--	--	---

<p>5</p>	<p>Skaičiavimas. Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaičiuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: „Kiek iš viso?“ „Kiek daugiau?“ „Kiek mažiau?“ Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų (elementų) seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus (elementus) pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius.</p> <p>Matavimas. Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. Palygindamas daiktų dydžius, naudojami sąlyginis matu (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. Juda</p>	<p>Pasiūloma vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du, trys skirtingi judesių ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz.: žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jonelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Kalbamasi su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir t.t. Veikėjai (pvz.: pasaka „Trys paršiukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrandukas“). Žaidžiama stalo žaidimus. Karpoma, paišoma, spalvinama trikampių, stačiakampių. Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras kuriamos aplikacijos, ornamentai, šventinė atributika, įvairūs daiktai, kuriais galima papuošti aplinką. Skatinama vaiką naudoti sąlyginį matą (trečią daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz.: matuoti pėdomis, žingsniais). Kaupiamas tvėrmės dėsniai suvokti reikalingas patyrimas (pvz.: plastilino gabaliukui suteikti vis kitą formą). Kartu skaitoma knygeles, „rašoma“ laiškus. Žaidžiama judrius žaidimus, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėtį nusakančius įvairius žodžius. Domimasi, ką vaikai veikė vakar, kalbamasi apie tai, kas bus rytoj. Žaidžiama žaidimus, padedančius</p>	<p>Suskaičiuoja, kurių paukščių paveikslėlyje yra daugiau: skrendančių į kairę ar į dešinę. Nuspalvina dryžiukais paveikslėlyje pavaizduotą zebra.</p> <p>Suveria pakaitomis dviejų spalvų karoliukus. Paeiliui dėlioja trikampus ir kvadratus. Išklauses pasakos, kurioje du-trys veikėjai paeiliui ką nors atlieka, geba atsakyti į tokius klausimus, kaip: „Ką atsakė trečiasis veikėjas?“, „Kas atėjo pirmas?“ Žaisdamas daiktų loto, randa reikiamos spalvos kortelę. Nuspalvina trikampus viena, o stačiakampus - kita spalva. Serviuoja stalą.</p> <p>Surikiuoja vaikus nuo mažiausio iki didžiausio. Balsu samprotuoja (pvz.: kad tėtis yra aukštesnis už vaiką...).</p> <p>„Rašo“ laišką Kalėdų seneliui iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Paprašytas paima priešais save esantį daiktą, palenda po stalą, įropoja į kalniuką, užlipa ant suoliuko.</p> <p>Pasakodamas, ką veikė vakar, kalba būtuojų laiku, o ką veiks rytoj - būsimuoju laiku.</p>
-----------------	---	---	--

	<p>nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. Pradedama suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas šiandien, vakar, rytoj.</p>	<p>suvokti laiko trukmę.</p>	
6	<p>Skaičiavimas. Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais.</p> <p>Matavimas. Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu).</p> <p>Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek</p>	<p>Skatinami vaiko norai sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokti. Leidžiama pasirinkti įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuoti svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius. Skatinama vaiką aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus. Kalbėdamas vaikas geriau pajunta skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui). Mokoma vaiką kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūloma kuo įvairesnės veiklos, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus. Matuojama pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Pasiūloma veiklas, formuojančias supratimą apie tvėrmės dėsnį (pvz.: sudaroma sąlyga eksperimentuojant atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirting formų pakuotėse). Sudaromos sąlygos atrasti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Siūloma žaidimus, veiklą, kurioje</p>	<p>Suskaičiuoja, kiek daiktų yra vienoje ir dvejose daiktų grupėse, kiek jų liks, jei kelis paimsime.</p> <p>Pavaizduoja, sukomplektuoja, atrenka prašomą (užrašytą) objektų skaičių.</p> <p>Pasako, kuriame iš dviejų rinkinių yra daugiau (mažiau) elementų. Objektų kiekį nuo 0 iki 10 susieja su atitinkamu skaičiaus simboliu. Naudodamasis abiejų rankų pirštais parodo, koks skaičius yra užrašytas. Randa garsų, judesių, spalvų ir kt. sekoje pasikartojančius elementus ir pratęsia seką dviem trimis elementais. Piešia smulkius ornamentus iš kairės į dešinę.</p> <p>Pasako, kad mamos karoliai suverti iš rutuliukų, langas yra stačiakampio formos, saulė - apvali. Atrenka vienodas lego detales. Randa daiktą, kuris dydžiu, forma arba spalva skiriasi nuo kitų padėtų ar pavaizduotų daiktų.</p> <p>Norėdamas sužinoti, kuriai lazdelei - ilgai ir plonai ar trumpai ir storai - buvo sunaudota daugiau plastilino, abi lazdeles ar vieną jų transformuoja į formą, kuri leistų jas kaip nors palyginti. Pasiūlo būdą atstumui išmatuoti.</p>

	<p>didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.). Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt. Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).</p>	<p>dalyvaudamas vaikas įgytą supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Formuojame ir plėtojame vaiko žodyną, reikalingą dalinantis idėjomis apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.). Pasiūloma veikla, kurioje aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptį, daiktų vietai nusakyti. Žaidžiama žaidimus su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Skatinama dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbamasi apie metų laikų kaitą, įvairiu metų laiku atliekamus darbus.</p>	<p>Keičia judėjimo kryptį pagal žodinių nurodymą arba simbolius (pvz.: randa kelią, kai maršrutas žymimas rodyklėmis). Sudaro maršruto planą. Papasakoja, kaip daiktai išsidėstę nuotraukoje. Žino savaitės trukmę, jos dienų seką; apibūdina metų laikus pagal pokyčius gamtoje, atliekamus darbus.</p>
--	--	--	--

MENINIS UGDYMASIS

Ugdymosi pasiekimo sritis: Meninė raiška			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/numatytos veiklos	Vaiko veiksenos
1	<p>Muzika, šokis. Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklysdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. Žaidinimai ir vaidyba Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu.</p> <p>Vizualinė raiška. Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto.</p>	<p>Dainuojama trumpas, vaiko pasauliui artimas dainas, lopšines vaikui ir su vaiku. Žaidinama, supama, kutenama, myluojama, jodinama, linksminama vaiką specialiai šiems tikslams skirtais žaidinimais ir liaudies dainelėmis. Išraiškingai ir džiugiai bendraujama su vaiku, siekiant sukelti jam teigiamas emocijas. Į vaiko skleidžiamus garsus atsakoma balsu, perteikiant įvairias vokalines galimybes, o judesius atkartojama, palaukiant, kol vaikas atsakys judesiu. Drąsinama vaiką rodyti iniciatyvą, veikti, tyrinėti. Žaidinimus, pokštavimus kartojama keletą kartų. Pasiūloma vaikui saugių, geros kokybės, minkštų, ryškių dailės priemonių ir medžiagų, kad jomis ką nors veikdamas patirtų džiaugsmą.</p>	<p>Suklūsta girdėdamas muziką bei aplinkos garsus. Kartoja, mėgdžioja suaugusiųjų padainuotas nesudėtingas dainas, judesius ir spontaniškai atlieka natūralius judesius (ploja, eina pirmyn, atgal, trepsi, spyruokliuoja, susikabinęs dviem rankom su suaugusiuoju šokinėja ant dviejų kojų). Spontaniškai taria, intonuoja garsus, atskirus dainelių žodžius.</p> <p>Vaikas balsu imituoja aplinkos garsus (pvz.: mašinos, traukinio, durų skambučio, gyvūno ar kt.). Ploja, trepsi, barškina, ritmiškai stuksena koku nors daiktu (pvz.: kaladėle, žaislu ar kuo kitu).</p> <p>Suaugusiajam išeinant, pamuoja, grįžus - nusišypso, apkabina. Suaugusiajam sekant pasakėlę ir vaiko arba savo delne maišant įsivaizduojamą košę, vaikas taip pat maišo, dalija, jai pasibaigus, vaizduoja, kaip pelytė bėga slėptis, linksmi juokiasi.</p> <p>Suaugusiajam sekant pasakėlę, vaikas parodo, kaip šuniukas amsi, kiškutis - striksi.</p> <p>Kalba žaisliniu telefonu arba naudodamas kitą daiktą: pasakoja, paklausia, atsako.</p> <p>Minkštomis kreidelėmis taškuodamas, keverzodamas linijas vieną po kito sparčiai</p>
2	<p>Muzika, šokis. Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų–</p>	<p>Su vaikais klausomasi įvairių stilių muzikos (etninės, klasikinės, džiazo, roko ir kt.) bei sudaroma muzikinė aplinka, kurioje vaikas galėtų išgirsti įvairius aplinkinio pasaulio garsus. Dainuojama su vaiku trumpas, nesudėtingas, pasikartojančio teksto dainės, niūniuojama, kalbama vieno aukščio tonu</p>	<p>Suaugusiajam sekant pasakėlę, vaikas parodo, kaip šuniukas amsi, kiškutis - striksi.</p> <p>Kalba žaisliniu telefonu arba naudodamas kitą daiktą: pasakoja, paklausia, atsako.</p> <p>Minkštomis kreidelėmis taškuodamas, keverzodamas linijas vieną po kito sparčiai</p>

	<p>trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina).</p> <p>Vizualinė raiška. Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštais dažais, minkšta tešla) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).</p>	<p>atskirus garsus ar žodžius. Parenkama įvairios muzikos ir garsų, skatinant vaikus judėti – klasikinę, gamtos garsus (lietaus, jūros, upelio čiurlenimo, paukščių balsų, ugnies traškėjimo), tylą. Judant su vaikais išgaunami kūno perkusijos garsai (plekšnoti per šlaunis, pilvą, skruostus, barbenti pirštais į grindis ar kt.). Žaidžiant su vaikais reiškiamo savo jausmus, norus, rodome judesius ir veiksmus („Virus virus košę“, „Eisim eisim į turgelį“). Kalbama maloniomis, linksmomis intonacijomis, skatinama mėgdžioti veiksmus ir intonacijas.</p>	<p>pibrauko popieriaus lapus. Radęs kelių spalvų dažus, tai į vieną, tai į kitą indelį įmerkia teptuką, ištraukęs pasižiūri, kaip jie varva, per nukritusius lašus braukia teptuku, patrina pirštais. Eksperimentuoja tapymą kempine: pradžioje brauko lyg teptuku, po to nudžiunga, atradęs, kad baksnojant pasidaro daug dėmių.</p>
<p>3</p>	<p>Muzika. Emocingai atliepia klausomus kūrinčius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinčius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan. Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Drauge su pedagogu</p>	<p>Klausoma su vaikais dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius ar trumpų instrumentinės muzikos kūrinėlių. Dainuojama su vaikais įvairaus turinio dainas, imituojant jų tekstą judesiais. Žaidžiama muzikinius žaidimus, einama ratelius, tekstą imituojant judesiais. Skatinama judėti pagal muziką einant, bėgant, apsisukant.</p>	<p>Klausosi vaikiškų dainelių, trumpų instrumentinių kūrinėlių ir, jei muzika patinka, ploja, trepsi, šypsosi ir kt. Dainuoja trumpas, nesudėtingas, siauro diapazono dainas (pvz.: lietuvių liaudies dainos „Dvi vištytės“, „Tupi katins ant tvoros“) ir kartu su suaugusiuoju jas imituoja rankų ir kūno judesiais (rodo saulutę, lietu,</p>

<p>žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoja, bėga, apsisuka). Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais.</p> <p>Šokis. Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trijų natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką.</p> <p>Žaidimai ir vaidyba. Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmis vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaimė kilusias emocijas.</p> <p>Vizualinė raiška. Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose įžvelgia daiktus ar įvykius. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis,</p>	<p>Aprūpinama vaikus nesudėtingais vaikiškais muzikos instrumentais (ritminėmis lazdelėmis, būgneliais, barškučiais, varpeliais, mediniais šaukštais ir kt.), daiktais ir kartu su vaikais grojama ritminiais muzikos instrumentais, klausomasi jų skleidžiamų garsų. Tyrinėjama instrumentų ir daiktų garsines galimybes, duodant vaikams laiko tyrinėti. Sudarome sąlygas ir skatiname vaikus kurti, dainuojant apie tai, ką jie veikia, žaidžia, mato, girdi. Visas šokio veiklos rūšis stengiamasi atlikti kartu su vaikais tyrinėjant įvairius judesius, kartais atiduodant iniciatyvą vaikams ir kartojant jų atliekamus judesius. Skatinama vaikus šokti tyloje, kad atsiskleistų jų ritmo suvokimas. Sudaromos sąlygos judesių sekas atlikti pagal įvairią muziką (greitą, lėtą). Kviečiama vaikus, kurie norėtų parodyti sujungtas judesių sekas grupės draugams, aptariama jų pasirodymą, išryškinant teigiamas puses. Tokios šokėjo - žiūrovo situacijos padeda vaikams vėliau įveikti scenos baimę. Parūpinama įvairių žaislų, leidžiama jais naudotis. Gėrimasi vaikų žaidimu. Žaidžiant drauge, reiškiamą įvairias emocijas, skatinama vaikus pasakoti, ką jie daro: važiuodami mašina linksmi kalba, pasakoja, ką mato, kur važiuoja, kas atsitinka. Skatinama vaikus įsijausti į veikėjus, siužetą: pabūti kaip aguonėlės, augti drąsiai, linksmi, gražiai. Rodoma vaikams veiksmus ir leidžiama improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla.</p>	<p>ploja, trepsi ar kt.).</p> <p>Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, eina ratelius, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais.</p> <p>Apžiūri instrumentus, kuriais groja, klausosi jų skambėjimo, tyrinėja garsus, muša nesudėtingos struktūros ritmą. Pritaria suaugusiojo grojimui vaikiškais ritminiais muzikos instrumentais (barškučiais, pagaliukais, būgneliais...).</p> <p>Kuria sugalvotus žodžius, garsus, intonacijas, improvizuoja ritminiais muzikos instrumentais ir garsais.</p> <p>Šliaužia vaizduodamas gyvatę, ropoja perteikdamas šuniuką, katytę ar kitą keturkojį, šokinėja ant dviejų kojų susiedamas judesį su kiškio judėjimu, mojuoja rankomis perteikdamas paukščio ar drugelio sparnų mostus, stovi ant vienos kojos kaip gandras, vaikšto pasistiebę, pritūpęs pašoka į aukštį kaip varlė, mojuoja rankomis kaip medžio šakos. Šiuos judesius sujungia į seką. Visa tai daro įsivaizduodamas nupasakotą, piešinyje ar nuotraukoje pavaizduotą objektą.</p> <p>Paprašytas greitai eiti, lėtai atsitūpti, aukštai pašokti ir apsidairyti, šiuos judesius atlieka savo pasirinkta tvarka. Įterpia judesių, kurių nebuvo prašomas, pvz.: apsisuka, iškelia rankas ir kt.</p> <p>Pagal savo norą ir pasirinkimą atsineša žaislus ir kitus daiktus. Žaisdamas vaizduoja, kaip mama, tėtis, vaikas važiuoja automobiliu,</p>
---	---	---

	<p>tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.</p>	<p>Skatinama pasakoti apie savo piešinį. Nestabdoma vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, vaizduoti tai, ką nupiešė. Stebimas vaiko raiškos procesas, paprašoma papasakoti apie savo piešinį ar lipdinį, stengiamasi suprasti, kaip vaikas reiškia savo potyrius ir emocijas, kokią paramą ir pagalbą reikėtų teikti, kad vaikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Svarbu, kad jo darbelis būtų matomas, juo pasidžiaugta. Pasiūloma eksperimentuoti įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis (pvz.: su spalvų palete, vilnos kamuoliuku, skirtu spaudams dėti, šlapiu popieriumi ir kt.). Kalbama apie tai, ką vaikas daro, skatinama išbandyti kitus būdus.</p>	<p>išlipa, ieško gedimo, remontuoja. Skambindamas menamu telefonu, praneša, kada grįš, nuramina. Pasakoja ką nupiešė.</p>
<p>4</p>	<p>Muzika. Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokaličius ir instrumentinius kūrybinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškias ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga</p>	<p>Klausomasi su vaikais muzikos kūrybinių, gamtos garsų ir juos tyrinėjama pasikalbant, pasakojant, aptariant. Dainuojama su vaikais trumpas, aiškias ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainas, jas imituojant judesiais. Sudaroma galimybė vaikams žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius – eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti ir t. t. Pasirūpinama, kad vaikams netrūktų įvairių vaikiškų muzikos instrumentų groti bei jų garsams tyrinėti. Padedant tėvams, atnešama į grupę įvairių medžiagų iš gamtos (pvz.: akmenukų, kankorėžių, gilių, šakelių ir kt.) ar buitinių atliekų (pvz.: tuščių buteliukų, dėžučių, ričių, tūtelėlių ir kt.) ir kartu su vaikais pasigaminama</p>	<p>Klausosi muzikos ir gamtos garsų. Klausydamas garsios muzikos garsiai trepsi, tylios - tyliai tipena. Dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau ir klausosi savo balso skambėjimo. Eina ratelius, žaidžia muzikinius žaidimus (pvz.: „Siūlai, siūlai“, „Bulvienė“ ir kt.), atlikdami imitacinius judesius pagal žaidimo turinį ar eina rateliu, sukasi vietoje po vieną, už parankių, vejasi į kamuolį ir atlieka kitus judesius. Ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui barškučiais, lazdelėmis, marakais, akmenukais, buitiniiais rakandais. Tyrinėja, kaip instrumentais groti, klausosi jų skambėjimo.</p>

<p>rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Šokis Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius.</p> <p>Žaidimai ir vaidyba. Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.</p> <p>Vizualinė raiška</p> <p>Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria</p>	<p>namų darbo muzikos instrumentų. Skatinama vaikus improvizuoti, kurti balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Pastebimi ir įvertinami vaikų bandymai kurti savo dainas, ritmus, melodijas, pasiūloma spontaniškai kurti patiems. Drauge su vaikais žaidžiama vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, skatinama juos interpretuoti, t. y. sugalvoti savo judesių vietoj žinomų. Kuriantį vaiką skatinama naudoti natūralius, su jokių šokio žanru nesusijusius judesius. Šokdamas vaikas perteikia istoriją, tačiau iš esmės jis tyrinėja šokio elementus – erdvę (aukšty, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys). Parūpinama žaidimams tikrų daiktų: virtuvės, kirpyklos, statybų reikmenų. Parodoma, kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro pirštiniųėmis lėlėmis. Paskatinama aprenkti lėles savo sumanytais veikėjais, kurti situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus. Pamačius aktorių parodytą spektaklį darželyje, siūloma vaikams patiems pažaisti teatrą. Drauge su vaiku einama ratelius, parodoma judesių, veiksmų, paaiškinama, kas jais vaizduojama, skatinama juos kartoti laisvai, savaip. Nekoreguojame vaiko emocinės raiškos (nereikalaujame iš vaiko tam tikros emocinės išraiškos). Nelyginame vaiko išraiškos su kito vaiko ar vaikų. Džiaugiamasi kiekvieno vaiko pastangomis, atradimais. Skatinama</p>	<p>Skanduoja, ploja, trepsi, kuria melodijas, ritmus, judesius muzikai : sukasi kaip lapai, snaigės, nutupia, pakyla ir vėl sukasi; judesių kūrybai pasirenka atitinkamas priemones: kaspinus, lengvas, spalvotas skareles, medžiagos atraižas, juosteles ar kt.</p> <p>Kartu su auklėtoja veikdamas sugalvoja, improvizuotai sujungia judesius perteikdamas trumpą istoriją.</p> <p>Atsineša ir susideda reikalingus kirpyklai daiktus, žaislus - įsirengia kirpyklą. Kerpa vieną veikėją, po to kitą, išraiškingai, perteikdamas emocija.</p> <p>Žaisdamas pagal pasaką improvizuoja.</p> <p>Muzikiniuose rateliuose savaip parodo matytus judesius, sukuria naujų.</p> <p>Spontaniškai reiškia emocijas: susimąsto, stengdamasis prisiminti, kaip pavaizduoti, netrukus šypsosi, džiaugdamasis, kad pavyko.</p> <p>Piešia linijas ant smėlio, sniege. Mėgina piešti flomasteriu abiem rankom. Kuria koliažus. Pasakoja, ką primena sukurtas darbelis.</p>
--	---	--

	<p>spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdama spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.</p>	<p>žaismingai eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis. Padedama vaikams suprasti, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbų.</p>	
<p>5</p>	<p>Muzika. Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniui. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. Ritminiais, melodiniais, gamtos,</p>	<p>Sudaroma sąlygas vaikams klausytis ne tik vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos, pakviečiant į darželį profesionalius muzikantus. Skatinama vaikus išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogų ar vakaronės. Dainuojama su vaikais vienbalses ir dialogines dainas. Skatinama dainuoti individualiai išmėginant, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke ir kitur. Skatinama dainuoti atliekant įvairius darbus (pvz.: piešiant, stebint augalus, gyvūnus, einant pasivaikščioti ir t. t.). Pasirūpinama, kad vaikams netrūktų muzikos instrumentų, žaislų, buities daiktų, savo gamybos instrumentų, su kuriais jie galėtų groti, pritari dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams. Kartu su vaikais apžiūrima įvairius instrumentus, juos išmėginama,</p>	<p>Klausosi vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, gyvos muzikos, papasakoja kokia ji buvo, kokius instrumentus girdėjo. Dainuoja išraiškingai, mimika, kūno judesiais imituodamas dainuojamos dainos tekstą. Balsu perteikia kai kurių personažų charakterius (pvz.: piktas vilkas, gudri, lapė, ir t. t.), nuotaikas (džiaugsminga, liūdna, pikta ir kt.). Tyrinėja savo ir draugų balso skambėjimo galimybes (pvz.: pasako garsiai ar tyliai dainavo kt.). Įvairiais ritminiais, melodiniais ar savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams. Tyrinėja jų skambėjimo tembrus. Vaidindamas stengiasi perteikti personažų charakterį. Stebi, ar kiti vaikai, suaugęs domisi jo vaidinimu. Jei žiūri, dar ryškiau</p>

<p>savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mišlėms, patarlėms.</p> <p>Šokis. Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių - šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. Šoka improvizuotai kurdamas penkių - šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus).</p> <p>Vaidyba. Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisa žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3 - 4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką</p>	<p>pasigaminama savo instrumentų ir tyrinėjam jų skambėjimo galimybes, tembrus. Drauge su vaikais kuriami ritmus, melodijas ketureiliams, mišlėms, patarlėms balsu ar muzikos instrumentu. Paskatinama vaikus kurti judesius rateliui, žaidimui. Pasidžiaugiama, pagiriama vaikus už jų originalumą, drąsą, norą kurti. Drauge su vaikais šokama paprastus savo forma, t. y. sukamuosius ratelius. Vaikų sugalvotas judesių sekas rodoma visiems ir klausama vaikų, ką jie matė. Padedama vaikams sieti pamatytą personažą su atliekamais judesiais, vartoti frazes. Pasekus ar paskačius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinama patiems vaidinti. Parodoma, kaip galima judėti ir kalbėti - intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą. Klausama, kaip galėtų judėti ir kalbėti -intonuoti fantastinis veikėjas. Stebima vaikų vaidinimus stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Parodoma, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas. Drauge žaidžiama muzikinius žaidimus ir ratelius, parodoma ir skatinama laisvai, savaip kartoti veiksmus. Aiškinant siužetą, padaroma pauzes, kad vaikas galėtų sutelkti mintis, sumanymus ir pagal juos veikti. Pasidžiaugiama vaiko sukurtais veiksmais, jų emocionalumu, išraiškingumu. Įtraukiama vaiką į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Klausama jo nuomonės, atsižvelgiama į sumanymus. Turtinama vaiko patirtį, gausinama įspūdžius, skatinama</p>	<p>vaidina. Atkartoja veiksmų seką ir laisviau, drąsiau sukuria savų. Pasiūlo dekoracijas, kostiumus. Kartu su suaugusiuoju piešia, spalvina, klijuoja, dekoracijų detales išdėsto, apsirengia kostiumu. Piešia išryškindamas reikšmingas detales. Norėdamas pasakyti viską, ką žino apie vaizduojamą objektą, piešia „permatomus“ piešinius. Vaizduoja žmogaus judesį (sulenkta einančio žmogaus kojas, iškeltas rankas). Kuria siužetus, ornamentus iš laisvų bei pagal kontūrą iškirptų, išplėšytų iš popieriaus geometrinių formų. Karpo, lanksto, pina, audžia iš popieriaus juostelių, šiaudelių ir kt. Konstruoja erdvines figūras iš popieriaus, papjė mašė, gamtinių medžiagų, antrinių žaliavų.</p>
--	--	---

		<p>tyrinėti artimiausią aplinką, dalyvauti renginiuose, stebėti meno kūrinį, žmonių ir gyvūnų gyvenimą, klausyti istorijų bei patiems jas pasakoti ir kt. Kalbamasi su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuojama: ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo, ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. Aiškinamasi, ką jis dar norėtų papasakoti, sukurti. Gėrimasi jo sumanymais, pagiriama už išradingumą ir kt. Skiriama pakankamai laiko, kad vaikai galėtų pasinerti į sumanymų realizavimo procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje. Numatoma vaikų kūrybingumą skatinančių meno projektų. Sudaroma sąlygas kurti, reikšti savo potyrius, įspūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis. Padedama vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinama apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus.</p>	
6	<p>Muzika. Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydami į</p>	<p>Sudaromos sąlygos vaikams klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos, tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus. Dainuojama su vaikais įvairaus turinio dainas ir skatinama juos dainuoti visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant. Pamokoma dvibalsio dainavimo, dainuojant trumputes daineles kanonu. Pasirūpinama, kad grupėje vaikai turėtų muzikos instrumentų, spalvotų natų, muzikos įrašų, klausymosi aparatūrą, video įrašų apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą. Grojama kartu ir paskatinama vaikus groti melodiniais</p>	<p>Klausosi įvairių stilių muzikos kūrinių. Tyrinėja, kuo jie skiriasi, ar panašūs nuotaikos, tempo, dinamikos atžvilgiu. Muzikos kūrinį atpažįsta ir skiria kai kuriuos instrumentus (pvz.: smuiką, kankles, gitarą ir kt.). Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos vienbalses dainas bei pakankamai tiksliai jas intonuoja. Dainuoja trumpas liaudies daineles kanonu, klausydamiesi savo ir draugų dainavimo. Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2-3 garsų melodijas, lietuvių liaudies</p>

<p>savo ir draugų dainavimą. Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2– 3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį.</p> <p>Šokis. Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlės), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamasis, aukštas bėgamasis, liaunas, smulkus bėgamasis) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. Šoka improvizuotai kurdamas septynių - aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreiškdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus. Vaidyba Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas.</p> <p>Vizualinė raiška. Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas,</p>	<p>vaikiškais muzikos instrumentais muzikines pjeses solo ir orkestre, išsirinkti dirigentą, kuris diriguotų orkestrui. Pamokoma vaikus sekti dirigento judesius, kad jie kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinėlį. Žaidžiama su vaikais kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams, trumpoms pasakėlėms. Atliekama, parenkama nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius. Naudojama ir kitų tautų folklorinę medžiagą, ypač jei grupėje yra vaikų iš mišrių šeimų. Siūloma vaikams stebėti gamtą gyvai, ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas. Skatinama vaikus žaisti - vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus. Reikalui esant, pasiūloma savo idėjų, tačiau palaikoma vaiko iniciatyva. Pasiūloma naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodyti, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams. Suteikiama galimybė pamatyti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, abstrakčių skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius, menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse. Ugdoma vaiko vaizduotė, skatinant įsiziūrėti bei apibūdinti, kokia gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija (ji gali būti rami, aštri, virpanti, gali šokinėti, suktis, gali tyliai ir garsiai skambėti, gali pasakyti apie skirtingus kvapus – rožės ar česnako), spalva gali</p>	<p>dainas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses. Grodami solo ir orkestre, stebi dirigentą, seka muzikos tempą, dinamiką, laiku įstoja ir baigia groti. Balsu ar muzikos instrumentu kuria melodijas trumpam tekstui.</p> <p>Vietoj kalbos vietomis dainuoja, kuria muzikinius dialogus. Improvizuoja savo ir kitų kurtas dainas, ritmus, šokio judesius. Šoka ratelius.</p> <p>Sujungia judesius atliekamus įvairiame erdvės lygyje (aukštyje), įvairiu tempu, pa- naudojant įvairius judesius be konkrečios istorijos, pvz.: ridentis žemai ir lėtai, bėgti aukštai ir greitai, lėtinti sukimaši ir sustoti. Tą patį padaro, šokio elementų raišką siedamas su norima perteikti mintimi, šokio nuotaika, pvz.: greitai sukasi pašokdamas aukštyn ir pakeldamas rankas į viršų, taip perteikdamas džiugesį arba lėtai svyruoja, nuleidęs rankas, pasilenkęs žemyn perteikdamas liūdesį. Priderina šiuos savo judesių derinius prie muzikos, keičia atlikimo greitį atsižvelgdamas į muzikos tempą, nuotaiką.</p> <p>Kūrybos procese bendradarbiauja, vienas kitą taisy, dalijasi idėjomis, ginčijasi.</p> <p>Piešdamas kuria fantastines istorijas. Kuria istoriją, žiūrėdama į savo dailės kūrinį. Stebi pavyzdžius ir bando juos atkartoti. Kuria erdvines, mobilias kompozicijas.</p>
--	---	--

	<p>įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.</p>	<p>skleisti šilumą ar šaltį, ant popieriaus išpūtinėtų į šonus dažų dėmė gali priminti skrendantį paukštį ir pan. Palaikome unikalų vaiko gebėjimą vaizdu išreikšti jutiminę patirtį (garsų, kvapų, skonio ir kt.). Suteikiama galimybė vaikams kurti ornamentus, vaizdus, dekoruoti audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis).</p>	
--	---	---	--

Ugdymosi pasiekimo sritis: Estetinis suvokimas			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos	Vaiko veiksenos
1	<p>Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emocingai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.</p>	<p>Kuriame muzikinę aplinką, kurioje vaikas turėtų galimybę klausytis įvairių garsų ir malonių, švelnių melodijų, atliekamų balsu ar muzikos instrumentais. Emocionaliai kalbama, žaidinama, bendraujama, kad vaikas girdėtų intonacijomis ir jautų veiksmais reiškiamas emocijas. Suteikiama vaikui galimybė sureaguoti savo tempu, t. y. palaukiama tiek laiko, kiek reikia vaikui, o ne kiek atrodo tinkama auklėtojų. Būnant šalia vaiko, kartu su juo džiūgaujama, padrašinant bandymus, pamokoma, kaip paimiti ir rankoje išlaikyti piešimo priemonę. Kuriame jaukią, gražią aplinką, kurioje vaikų akių lygyje būtų</p>	<p>Aktyviai reiškia emocijas klausydamas linksmos muzikos, dainos: džiaugiasi, šypsosi, kai daina ar muzikinė pjesė linksmas, nuliūsta, susimąsto, nusiramina, kartais pravirksta, kai melodija liūdna. Ilgiau sutelkdamas dėmesį seka, stebi šokantį vaiką, pedagogą, profesionalų šokėją, sutelkia žvilgsnį, trumpais skiemenimis išreiškia savo susidomėjimą, ploja, jei patinka, suirzta, jei nuobodu. Džiūgauja, krykštauja, matydamas spalvingas gėles pievoje, gėlyne, nori jas pačiupinėti, nuskinti.</p>

		išdėstyti gražūs daiktai, vaikams prieinami žaislai, paveikslėliai, nuotraukos.	
2	Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygių iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka.	Dainuojama vaikui, klausomasi įvairios nuotaikos dainų, kontrastingos nuotaikos muzikos kūrinų, skatinamos teigiamos, džiugios emocijos ir slopinami neigiamų emocijų proveržiai. Kartu su vaiku žaidžiama ir išraiškiai rodoma, kaip galima veikti, tarytum žaislas ar stalo teatro lėlė būtų gyva. Pagiriama, pasikalbama apie jo kūrinėlį. Suteikiama vaikui galimybę pažinti ir išbandyti įvairias dailės medžiagas ir priemones. Sudaromos galimybės vaikui matyti gražius gamtos, aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius.	
3	Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrinėdamas savo ir kitų piešinėlius, spalvingas knygių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.	Duodama klausytis įvairios nuotaikos muzikos kūrinų, kad vaikas juos įsimintų ir vėliau juos kartu aptarti. Pažiūrėjus drauge šokį, užduodame mąstymą skatinančius klausimus. Kartu su vaikais žiūrima lėlių ir dramos vaidinimus, klausomasi jų įrašų. Užduodant klausimus skatinama atpažinti vaizduojamą pasaką. Skatinama pasakoti apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygių iliustracijas. Nestabdoma vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, ką nors vaizduoti judesiais, tai padės vaikui turtinti vaizduotę ir skatinti kūrybinės saviraiškos poreikį. Kadangi vaikai nuo gausių ryškių išpūdžių greit pavargsta, stebima trumpą vaidinimą (daug kartų tą patį). Stebima vaiką tomis akimirkomis, kai jis grožisi, džiaugiasi	Kartais klausydamas nuotaikingų vokalių, instrumentinių muzikos kūrinų šypsosi, mojuoja kojomis į muzikos taktą, kartais susiraukia, nuleidžia galvą, atsistoja ir vaikšto. Nupiešia labiausiai įsiminusį šokio personažą. Džiaugiasi jau girdėtu instrumentinės muzikos įrašu, daina, bando kartu dainuoti. Linksmų vaidinimo epizodų metu juokiasi, nori bėgioti. Jei šokis patiko, ploja. Galvos linktelėjimu ar žodžiu „taip“ išreiškia savo nuomonę. Parodydamas, kad vaidinimas patinka, ploja, šūkčioja. Kiek ilgiau sutelkia dėmesį stebėdamas vaidinimą. Pasirodžius veikėjui, jį įvardija, nusako, komentuoja.

		<p>gamtos ir kitos aplinkos daiktais ar reiškiniais, žaislais, savo išvaizda. Tinkamu momentu jį pakalbinama, paklausiama, kas jam gražu. Pritariama vaiko komentarams, papildoma jo vertinimą kitais žodžiais. Pasidomima, ar vaikui patiko vaidinimas. Nuraminama, jei vaikas bijo, jog vilkas gali ateiti ir į jo namus.</p>	
4	<p>Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. Keliais žodžiais ar sakiniais pasako savo išpūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.</p>	<p>Sudaromos galimybės vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose. Atkreipiame dėmesį, kai vaikas sako, kad nori gražiai ką nors daryti, palaikome jo norą, pasidžiaugiame, pagiriame. Paprašoma vaiko pasakyti ir parodyti, kaip jis būtų ką nors daręs. Pasikalbama, kokius potyrius pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones, paklausiama, kaip jam gražiau. Sudarome sąlygas klausyti, stebėti skirtingus meno kūrinius, paskatiname reikšti savo išgyvenimus, paprašome pasakyti, kaip jaučiasi, ką pajuto. Būnama greta vaikui apžiūrinėjant meno kūrinius, daiktus, žaislus, ugdoma estetinį jautrumą – pritariama, papildoma jo išsakytas mintis. Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartojame žodžius: „džiaugiuosi tavo piešinėliu, „puikiai atrodai“, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu. Skatinama klausant, apžiūrint meno kūrinius kalbėti apie savo ir kitų darbelius. Kalbamasi su vaiku apie spalvas paletėje, tyrinėjama</p>	<p>Džiugiai eina į salėje vykstančią muzikinę valandėlę, noriai dainuoja, šoka, žaidžia. Išreiškia norą gražiai dainuoti, šokti, vaidinti, gražiai sutvarkyti daiktus, žaislus. Sutelkdamas žvilgsnį pastebi ir emociškai reaguoja į kai kurias meno kūrinių, gamtos, buities daiktų, bendraamžių elgesio, šventiška pasipuošusios grupės, gatvės, namų estetiškos savybes. Pasako savo nuomonę, kuris meno kūrinys, kuri jo paties ir kitų grupės draugų meninė veikla, rezultatai patiko labiausiai ir kodėl, pvz.: apie piešinį, muzikos kūrinių, koncertą ar muzikinį spektaklį. Pasakodamas apie matytą šokį, judesį susieja su personažu ar nuotaika. Pasako savo nuomonę apie savo ir kitų išorės grožį, apie gražų ir negražų bendraamžių poelgį.</p>

		<p>spalvų maišymosi efektus. Stebima, kad vertindami neįskaudintų vieni kitų. Dažniau atkreipiama vaikų dėmesį į tai, kas gražu, gera, nei į tai, kas kelia pasibjaurėjimą, pasipiktinimą. Padedama vaikui ugdytis pasitikėjimą savimi.</p>	
5	<p>Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrisi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.</p>	<p>Paprastai ir vaikams suprantamai atskleidžiame muzikos kūrinių grožį. Skatinama vaikus savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduojant, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentais. Kartu su vaikais žiūrima lėlių ir dramos vaidinimus, klausomasi vaidinimų įrašų, žiūrima animacinius filmukus. Sudarome sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. Skatiname stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiems kartu kurti, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdo veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas. Sudominama vaikus patrauklia ir malonia veikla paties auklėtojo ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Diskutuoju, ką dailininkas norėjo pasakyti. Gamta yra pats stipriausias estetinio ugdymo šaltinis, todėl skatinama vaikus įvairiausiais būdais pamatyti, pajusti kasdien atsiveriantį vis naują grožį. Nuolat ugdome vaikų estetinį skonį, atkreipiant dėmesį į kasdien vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką.</p>	<p>Patikusius, sukėlusius daug emocijų kūrinius, daineles, ratelius prašo nuolat kartoti. Nusako pasakų, vaidinimų veikėjų balsų intonacijas ir jas pakartoja žaidimuose. Su dideliu susidomėjimu dalyvauja kūrybos procese. Džiaugiasi piešimo procesu: kalbėdamas apie draugo piešinį, šokį, pagiria, kad buvo gražu. Trumpai grožisi gamta, sutelkia dėmesį ir pastebi spalvų ir formų, garsų darną ir įvairumą. Džiaugiasi ir gėrisi ornamentais išgražintais drabužiais, aplinkos daiktais. Girdėtus muzikos kūrinių elementariai apibūdina. Klausomus programinės muzikos kūrinius apibūdina žodžiais, pasakoja matyto šokio siužetą. Žiūrėdamas vaidinimą apie vilką ir ožiukus, atkreipia dėmesį į veikėjų elgesio, judėjimo, intonacijų ypatybes, jas įvardija. Kartu apžiūri dailės reprodukcijas, nuotraukas, pažiūri trumpą filmo fragmentą. Diskutuoja, kas ką yra matę, elementariai aiškinasi, kuo skiriasi dailės kūrinyse,</p>

		<p>Sugalvojama įvairių būdų, kaip padėti vaikui suvokti ir papasakoti matyto kūrinio siužetą: žiūrėti pasakojimo video įrašą, klausyti ausinėmis audio įrašo, pasakoti draugui „telefonu“ ir kt. Kartu su vaikais žiūrima lėlių ir dramos vaidinimus, klausomasi vaidinimų įrašų, žiūrima animacinius filmukus. Sudaroma sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius ugdymo įstaigoje, parodose, šventėse, tradiciniuose renginiuose. Kasdienėje veikloje suteikiama galimybę suprasti ir pajusti, kad tiesa, gėris ir grožis visada teikia džiaugsmą ir pasitenkinimą. Prašoma papasakoti apie savo dailės kūrinius, priimtus sprendimus.</p>	<p>fotografija, kinas ir kt. Padainavęs, pažaidęs muzikinį ratelį ar žaidimą, pasako, kuris labiau patinka, o kuris nelabai, kodėl. Estetinį meno kūrinių ir savo kūrybos vertinimą susieja su doriniais, emociniais išgyvenimais.</p>
6	<p>Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba. Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. Pasakoja išpūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.</p>	<p>Sudaroma sąlygas vaikams dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankytis parodose, muziejuose, teatre, miesto šventėse, mugėse, cirke ir kitur. Pasikalbama apie patirtus išpūdžius, pasidalijama savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugiama pastebėtu grožiu. Užduodama atvirų klausimų. Žiūrima lėlių ir dramos vaidinimų, klausomasi jų įrašų, žiūrima animacinių filmukų. Skatinama pastebėti subtilesnes veikėjų kalbos intonacijų, poelgių, veiksmų, kostiumų, lydinčios muzikos, dekoracijų detales. Sudaroma galimybė vaikui, kitiems girdint ir matant, pasidžiaugti savo ir kitų kūryba bei kasdiene veikla. Palaikomas ir</p>	<p>Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba, pasako, kas pasisekė, nori juos eksponuoti, rodyti kitiems. Siekia meninės kūrybos grožio, noriai ir su džiaugsmu stengiasi viską atlikti kuo gražiau. Pateikdamas keletą motyvų apibūdina, palygina patikusią ar nepatikusią muziką, šokį, dailės darbelį, vaidinimą. Palankiai vertina patinkančią savo ir kitų kūrybinę veiklą ir kūrinius. Pastebi neišraiškingą, nepavykusį kūrinių atlikimą. Reiškia nuomonę apie grupės aplinkos estetiką, pastebi, kada daiktai tvarkingai ar gražiai išdėlioti, aiškina, kad švara ir tvarka - tai gražu. Saugo ir puoselėja gamtos grožį, noriai</p>

		<p>skatinamas vaiko noras siekti grožio, pagiriama už jo pastangas. Pratinama pastebėti ir atskirti kičą nuo tikrojo meno. Skatinama geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Sudarome sąlygas suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti, patiems dalyvauti jį puoselėjant. Gėrimasi gerai atliktu darbu, išsakoma nuomonė apie prastą. Pratinama gražiai elgtis viešose vietose. Skatinama suprasti ir atskirti, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuojant tai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai. Siekiant, jog vaikas ugdytųsi gebėjimą pamatyti bei tinkamai vertinti savo ir kitų išorės grožį, ieškoti tinkamiausių būdų. Skatinama aptarti stebėtą šokį, šokėjų judesius, kostiumus.</p>	<p>tvarko, puošia grupės aplinką. Gėrasi ir palankiai vertina tinkamą bendraamžių elgesį, džiaugiasi pats gavęs pagyrimų. Piktinasi kitų netinkamu elgesiu. Mėgdžioja gražaus elgesio pavyzdžius. Grožisi ir išraiškingais žodžiais apibūdina labiausiai į akis krentančias gamtos, aplinkos daiktų ir reiškinių bei kasdienio gyvenimo estetines ypatybes. Savarankiškai pasakoja stebėto šokio siužetą, nusako veikėjus, jų judesius, apibūdina šokio kostiumus. Apžiūrinėdamas dailės kūrinius apibūdina spalvas, medžiagas, išraišką. Įvardija skirtingus meno kūrinių sukeltus potyrius ir kilusias idėjas patiems veikti. Įžvelgia kai kuriuos raiškos priemonių ryšius su vaizduojamu objektu.</p>
--	--	--	---

SRITYS, INTEGRUOJAMOS Į VISAS SRITIS

Ugdymosi pasiekimo sritis: Iniciatyvumas ir atkaklumas			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos	Vaiko veiksenos
1	Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) jį sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškėdamas, duodamas žaislą kitam, skatina su juo žaisti, išreikšdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.	Pastebima vaiko rodoma iniciatyva ir ji palaikoma. Stebima ir pasidžiaugiama vaiko daug kartų kartojamais veiksmais, rodančiais jo atkaklumą. Priimami vaiko siūlomi žaidimai. Žaidžiama žaidinimus su vaiku tol, kol jis to nori. Siūloma žaisti smulkiajai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo.	Imituoja matytus veiksmus. Tyrinėja žaislus, aplinką. Stebi, kaip auklėtojas stato bokštelį ir pats ima kaladėles, stato panašų bokštelį. Rodo nepasitenkinimą, kai stumiamos durys neatsidaro, rėkia, reikalaujamas pagalbos.
2	Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartuoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. Veiksmais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia	Pabūnama greta vaiko, kai jis mokosi naujų veiksmų – tai stiprina jo atkaklumą, skatina tęsti bandymus. Neskubama padėti vaikui – paties atliktas veiksmas turi didesnę poveikį jo raidai. Žaidžiama, ką nors veikiama vaikų akivaizdoje, kad mažyliai galėtų stebėti atskirus veiksmus, procesą. Kantriai padedama vaikui mokytis, kai jis rodo iniciatyvą, domisi naujais veiksmais. Padedama vaikui įveikti kliūtis, jei po daugelio bandymų jam nepavyksta atlikti norimo veiksmo.	

	nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties.		
3	Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.	Pasirūpinama saugia aplinka grupėje, lauke. Žaidžiama įvairius sensorinius žaidimus vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų jį stebėti ir mėgdžioti, taip mokydami naujų veiksmų. Skatinama vaikus pastatyti bokštelį, baigti sudėti dėlionę. Siūloma vaiko poreikius atitinkančių priemonių veiklai. Nuolat praturtiname grupę kuo nors nauju, pasiūlome vaikams naujų žaidimų. Neišleidžiama vaikų iš akių. Kai tik įmanoma, palaikome vaiko norus, patraukliai pasiūlant jiems pakeisti neigiamą nuomonę.	Sudėlioja visas formeles į jų lizdus. Jas išima ir vėl sudėlioja. Pasilipa ant kėdės, kad pasiektų žaislą, padėtą ant palangės. Deda dėlionę nepaisydamas šalia keliamo vaikų triukšmo. Ilgai tyrinėja naują žaislą. Ilgam susitelkia bandydamas užsegti sagas, suvarstyti batų raištelius, dėlioja dėliones, konstruoja. Užsimerkęs sukasi ratu tol, kol nugriūva. Atkakliai tvirtina, kad nenori miegoti.
4	Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.	Palaikome vaikų veiklos sumanymus, padedame juos išplėtoti, įgyvendinti. Pasiūloma vaikams veiklos dviuose, grupelėje ar su visa grupe. Palaikome vaikus, kurie bando iššūkį įveikti savarankiškai, neskubame teikti pagalbos. Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padedama surasti išeitis, sprendimus. Pastebima ir palaikoma vaiko iniciatyva atliekant nesudėtingus darbus: išplauti teptukus, plauti žaislus ir pan. Džiaugiamasi vaiko iniciatyva padėti kitam – ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisegti.	Rodo iniciatyvą vadovauti sugalvotam žaidimui ir buria kitus vaikus. Noriai dalyvauja suaugusiojo organizuojamoje veikloje. Randa išeitį, susidūręs su kliūtimi.
5	Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei	Skatinama vaikus turiningiau išplėtoti jų pačių sumanymą. Veiklą vaikams pasiūloma tik kaip motyvuojančią idėją, kurią jie galėtų sukonkretinti ir savaip įgyvendinti. Nesiūloma uždarų užduočių, kuriose auklėtojas nurodo vaikui visus veiklos atlikimo žingsnius.	Pats sugalvoja žaidimą ir ilgai jį plėtoja. Auklėtojui pasiūlius veiklą pats pasirenka, kaip tai darys. Po kurio laiko vaikas kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.

	pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai.	Pagalba vaikui teikiama ne ką nors darant už jį, bet keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiant keletą alternatyvių pasiūlymų, skatinant bandyti daug kartų.	
6	Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. Susidomėjęs ilgesniam laikui išitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam išitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisėkus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	Sudaromos sąlygos grupėje vaikų sumanymus ir auklėtojo pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų. Pasiūloma vaikams įdomios veiklos idėjų, sumanymų vaikų grupelių veiklai. Skatinama vaikus pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas.	Žaidžia ilgą laiką trunkančius kūrybinius žaidimus. Pradėtą darbą ryte, tęsia po pietų ir baigia tik kitą dieną. Prie vaiku įdomios auklėtojo pasiūlytos veiklos grįžta, kol ją baigia. Kreipiasi į draugą pagalbos.
Ugdymosi pasiekimo sritis: Tyrinėjimas			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos	Vaiko veiksenos
1	Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiais, garsais).	Visa, kas yra artimiausioje aplinkoje, laikoma žaidimo priemonėmis. Kūdikiui sudaroma galimybės žaisti su žaislais arba tam tinkamais daiktais, judėti, liesti daiktus, išlaikyti pusiausvyrą, stengtis pajudėti daikto link, jį pasiekti, paragauti.	Natūraliai susidariusiose ir suaugusiojo parengtose situacijose lavina uoslės ir skonio suvokimą. Supranta sąvokas saldus – sūrus, kvėpia – smirdi. Apibendrina daiktus pagal jų funkcinę reikšmę (puodelis – gerti, kėdė – sėsti...) Stebi savo aplinkoje įvairius daiktus, jais naudojasi, tyrinėja. Vaikas eksperimentuoja savo pojūčiais, tyrinėja aplinką: įsiklauso, išžiūri, uodžia, liečia, ragauja, stebi atsiradimą, pokyčius.
2	Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.	Vaikams duodama įvairių tinkamų žaisti daiktų ir žaislų, kurie skatina atlikti tiek stambiuosius, tiek smulkiuosius judesius. Jiems sudaroma sąlygas naudoti ir vystyti įvairius gebėjimus, pvz.: klausyti, stebėti, prisiminti, kalbėti, aptarti, kas vyko (reflektuoti), priimti sprendimus.	

3	<p>Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.</p>	<p>Skatinama manipuliuoti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz.: padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. Sudarome galimybes surinkti, rūšiuoti ir sudėlioti daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, stiprinti tvarkos jausmą, t. y. grupuoti paprastus daiktus ar padėti juos į jų vietą. Pateikiama knygų ir paveikslėlių apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus. Skiriama laiko mokytis apsirengti ir valgyti, padėti vienas kitam.</p>	<p>Ilgesnį laiką kryptingai stebi įdomesnius reiškinius, pavadina, apibūdina, skaičiuoja, matuoja, gretina, lygina, grupuoja. Tyrinėja paviršiaus savybes: šaltas, šiltas, švelnus, šiurkštus, gruoblėtas, apskritas, kamuotas, spalvotas ir t.t. Susipažįsta su kai kuriais senoviniais daiktais, įnagiais, sužino apie jų panaudojimą. Tyrinėja daiktui ar daiktų grupei būdingus požymius ir juos įvardija. Skirsto daiktus pagal paskirtį: vartojamas maistui, skirtas darbui ir pan. Sudaro daiktų grupes pagal pasirinktą ar nurodytą požymį.</p>
4	<p>Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz.: plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.).</p>	<p>Ugdomąją aplinką kuriame taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudodami galėtų inicijuoti kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, patys sugalvoti problemų ir su pasitenkinimu ieškoti jų sprendimo būdų. Skatinama nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų, pasinaudoti ankstesniu patyrimu ir juo remiantis bandyti naujus sprendimo kelius.</p>	<p>Tyrinėja pojūčiais ir atpažįsta medžiagą iš kurios pagamintas daiktas: medinis, keraminis, odinis, lininis, plastmasinis, geležinis ir t.t. Sužino priešybių ryšius: šilta - šalta, daug - mažai, diena - naktis ir t.t. Mokosi skirti visumos ir dalies santykius: žmogus ir jo veidas, juostos raštas ir jo elementai ir pan.</p>
5	<p>Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz.: ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslingumą (pvz.: kodėl mašinos</p>	<p>Vaikus skatinama stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti išivaizduojamus daiktus. Sudaroma galimybė suskaičiuoti, prognozuoti, pvz.: į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldainių imti, kad visi gautų po lygiai. Skatinama pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar</p>	<p>Bando perprasti nuoseklumo ryšius: paros dalių kaita, buitės darbų ritualai, kalendorinių švenčių pasikartojimas, augalo, gyvūno, žmogaus augimo (vystymosi) stadijų kaita. Pratinasi "užrašyti" stebėjimo, tyrinėjimo rezultatus simboliais, paveikslėliais; sudaro planą, žemėlapi, „rašo" savo gyvenimo istoriją.</p>

	<p>korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti.</p>	<p>atkreipti dėmesį dabar. Skatinama paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti. Vaikams pateikiama tinkamų knygų, paveikslų, plakatų, žemėlapių, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį.</p>	
6	<p>Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybės išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones. Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultata, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradimai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų.</p>	<p>Sudaromos sąlygos, skatinančios tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. Siūloma atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. Vykdoma projektinė veikla, skirta ilgalaikiams stebėjimams (pvz.: stebėti augalo augimą). Mokoma vaikus fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. Mokoma ir skatinama vaikus savarankiškai naudoti mikroskopu, kitais galimais prietaisais, skirtais tyrinėti. Skatinama, kad jie patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygoje, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklaustų suaugusiųjų, kurie gali padėti.</p>	<p>Bando eksperimentuoti: pila vandenį ant smėlio, stebi kaip jis susigeria; žiemą atsineša į grupę sniego ar ledo ir stebi kaip jis tirpsta. Veiklai panaudoja įvairius įrankius bei priemones: žirkles, klijus, atsuktuvą, plaktuką, liniuotę ir kt. Išbando techninius pasaulio pažinimo būdus - ką nors sujungti (suklijuoti, sunerti, supinti ir kt.), atskirti (atplėšti, nukirpti, nupjauti, išardyti), matuoti. Eksperimentuoja su mažiau įprastais daiktais, padedančiais suvokti kai kuriuos reiškinius: veidrodžiu, padidinamuoju stiklu ir pan. Atlieka problemines užduotis, tyrinėja techninius atradimus: prietaisų galimybes, energiją, žaidžia kompiuteriais, klausosi muzikos.</p>

Ugdymosi pasiekimo sritis: Problemų sprendimas			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos	Vaiko veiksenos
1	Pakartoja nepasisekusį veiksma, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.	Padrąšinama vaiką savarankiškai bandyti įveikti iššūkį ar problemą. Pagiriama, kai jam pasiseka susidoroti su kliūtimi. Parodoma vaikui naujų veiksmy sunkumui įveikti. Kai vaikas bando atlikti tai, ko padaryti dar negali, padedama jam. Jei bando daryti tai, kas pavojinga – aiškinama, kad to daryti negalima, nukreipiama dėmesį, nuraminama.	Pamatęs užsuktą buteliuką, deda jį į burną, meta, paima, perdeda iš rankos į ranką, paglosto, sugniaužia. Stebi, kaip auklėtojas atsuka ir užsuka buteliuko kamštelį. Paima buteliuką ir bando kamštelį atsukti pats. Pavykus apsidžiaugia. Bando sudėti korteles į joms skirtą dėžutę. Išima, įdeda, vėl išima, dalį įdeda. Po 5-6 veiksmy nueina šalin taip ir nepabaigęs sudėti kortelių.
2	Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus. Nepavykus įveikti kliūtis, meta veiklą arba laukia pagalbos.	Rodome vaikams būtinus veiksmy su daiktais būdus. Patariame, kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose. Komentuojame vaiko veiksmy ir auklėtojo demonstruojamų veiksmy pasekmes. Šiek tiek padedame vaikui įveikti kliūtį ar sunkumą, atlikti sudėtingą veiklą, kad stiprėtų jo pasitikėjimo savimi jausmas.	
3	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmy pasekmes. Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūtis, prašo pagalbos arba meta veiklą.	Skatinama vaikus imtis pagal jų galimybes sudėtingos veiklos. Jei vaikas sako: „Negaliu“, „Nemoku“, jį drąsiname. Kai vaikui kas nors nepasiseka arba jei jis prašo padėti, klausiama paties vaiko: „Ką dar galima padaryti?“ „Kaip kitaip galima padaryti?“ arba pateikiama kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų.	Paskatintas, padrąsintas imasi pagal jo galimybes sudėtingos veiklos. Renkasi pateiktus kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis. Bando įveikti įvairias kliūtis pats, kol pavyksta: ieško sprendimų, mokosi iš patirties, atkartoja matytus veiksmy...

4	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	Komentuojame vaikų taikytus problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus. Vaikams susidūrus su problema, skatinama juos prisiminti, kokius panašios problemos sprendimo būdus jie taikė anksčiau. Drašinama vaikus kartu ieškoti išeities iš susidariusios probleminės situacijos. Padedama vaikams įveikti sunkumus, tariantis kartu su vaikais, padedant jiems apmąstyti svarbiausius problemų sprendimo etapus.	Geba įvertinti veiklos sunkumą. Bando tol, kol pavyksta arba sugalvoja kitaip. Bando spręsti problemas. Kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
5	Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	Siūloma vaikams sudėtingos veiklos, drašinama jos imtis, drąsiai bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais. Skaitoma kūriniių apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes. Kai vaikai susiduria su problema, paprašoma visų pagalvoti, ką galima daryti toje situacijoje.	Imasi kurti darbelį iš popieriaus, kurį reikia tiksliai lankstyti ir kirpti, bet nėra tikras, ar jam pavyks. Nepavykus tinkamai perlenkti, ima kitą lapą ir bando dar kartą. Susipykęs su draugu, po kurio laiko bando išspręsti nesutarimą - pasiūlo savo atsineštą žaislą, pakviečia žaisti, leidžia pasirinkti norimą vaidmenį.
6	Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.	Užduodama vaikams atvirusius klausimus, padedančius apmąstyti problemą: Kas atsitiko? Kaip tu jautiesi? Kaip jaučiasi kiti? Vaikui susidūrus su problema, klausama: „Ką tu darei? Ar tai padėjo įveikti problemą? Ką dar galima daryti? Ar tai padės įveikti problemą?“ Siūloma vaikams probleminių užduočių, kurias turėtų įveikti jie patys.	Numatydamas pasekmes, į žaidimą nenori priimti vaiko, kuris dažnai sugriauna kitų statinius arba elgiasi ne pagal žaidimo taisykles. Pasako, kaip jausis kitas vaikas, jei kas nors suplėšys jo piešinį. Žino ir pasako kelis būdus, kaip galima elgtis, kai niekas su tavimi nedraugauja. Išvardija kelias savo grupei būdingas problemas. Stebi pavyzdžius, bando, paprašo pagalbos.

Ugdymosi pasiekimo sritis: Kūrybiškumas			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės/numatomos veiklos	Vaiko veiksenos
1	Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.	Pasirūpinama, kad vaikas nuolat patirtų vis naujų išpūdžių. Aplinka kuriama smalsumą žadinančiais dalykais – garsai, spalvos, žaislai, meno kūriniai – kurie keltų smalsumą ir atkreiptų dėmesį. Išnaudojama visus 5 pojūčius (uoslės, skonio, regos, klausos, lytėjimo), suteikiant galimybę apžiūrinėti aplinką, klausytis, skonėtis, uosti, paliesti ir pajusti įvairių žaislų medžiagų paviršius. Duodama žaisti su įvairių spalvų, tekstūros, formų žaislais, leidžiama klausytis įvairių garsų, suteikiama galimybę užuosti įvairius kvapus	Tyrinėja visus daiktus, patekusius į jo rankas. Tyrinėja žaislus, norėdamas suprasti, kas vyksta, kai jį kratai, barškini, rideni. Domisi, kas yra žaislų viduje, juos išardydamas. Judesiais, veido ir kūno išraiškomis reaguoja į naujus vaizdus, garsus, objektus. Tyrinėja naujų objektų dydžius, savybes, formas, paviršių įvairiais būdais - liesdamas, skanaudamas, apžiūrinėdamas, mėtydamas. Atsiranda vis įvairesni veiksmai su tuo pačiu daiktu. Emocingai reaguoja į naują patirtį (stebisi, džiaugiasi, sunerimsta).
2	Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktams tyrinėti.	Parūpinama įvairių, atkreipiančių dėmesį, naujus potyrius žadinančių žaislų, medžiagų (skirtingų formų, tekstūros, spalvų), objektų, skleidžiančių garsus. Medžiagų ir žaislų nuolatinis atnaujinimas, kaitaliojimas yra vaikams įprastas reiškinys. Aplinka ir joje esantys žaislai, priemonės, naudojami veiklos metu - lavinantys visus pojūčius. Naudojame žaislus, kuriuos galima išardyti, išbandyti jų formas, pritaikant tinkamiausią, taip pat garsus skleidžiančius žaislus. Parūpiname priemonių ir skatiname veiklą, grindžiamą visų 5 pojūčių panaudojimu aplinkai tyrinėti. Pasiūloma žaisti dailės priemonėmis ir	Spontaniškais, atsitiktiniais ir nesąmoningais judesiais, piešimo priemonėmis ar pirštais palieka netikėtus pėdsakus popieriaus lape. Pajutęs džiaugsmą noriai juos kartoja.

		medžiagomis, kad eksperimentavimo metu įgyta patirtis taptų pirmuoju žingsniu kūrybos link.	
3	Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.	Kuriame saugią, džiaugsmingą, laisvą aplinką, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairia saugia medžiaga. Siūlome žaidimų su vandeniu. Vaikai jį gali pilstyti, sverti, semti, laistyti (prižiūrimi suaugusiųjų). Lauke nesmarkiai lyjant ir nesant šaltam orui, tinkamai aprengus vaikus, leidžiama braidyti po balas, taškyti vandenį, semti jį kibirėliais. Skatinama klausti, domėtis, į klausimus atsakyti trumpai, bet aiškiai, siekiant sudominti ir skatinti toliau tyrinėti. Vaikus skatiname daryti taip, kaip iki šiol nedarė, pasirenkant kuo įvairesnių sprendimų. Veikla organizuojama ir patalpose, ir lauke. Skatiname vaikus savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos, statyti smėlio pilis, joms dekoruoti naudoti gamtos dovanas.	Nuolat tyrinėja aplinką (ima, iškrausto, pabando), veikia bandymų ir klaidų keliu, džiaugiasi naujais atradimais, pažindamas tai, ko iki tol nebuvo regėjęs, patyręs. Domisi dar nematytais, naujais daiktais ir reiškiniiais, aptinka naujas neįprastas daiktų savybes. Gamtoje nori išbandyti tai, ko nepatyrė -taškytis balose, voliotis sniege. Suteikus galimybę atranda namų reikmenų (šaukštų, puodų, kočelių), maisto produktų (kruopų, miltų ir pan.), gamtos dovanų (gilių, kaštonų, kankorėžių ir kt.) naudojimo galimybes, sukurdamas iš jų naujus ir netikėtus produktus. Savitai reaguoja į naują patirtį. Įdėmiai klausosi pasakojimų apie gyvūnus, augalus, daiktus, jų išorines savybes, užduoda apie juos klausimus, pats pasakoja apie juos. Piešdamas įvardija, ką nupiešė.
4	Ižvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas. Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų.	Skatinama išbandyti įvairią veiklą, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams, kaip galima pakeisti jo	Žaidimuose realybę paverčia nauja tikrove, geba panaudoti kasdien naudojamus daiktus pagal kitą paskirtį, iš daiktų sukurti savo, naują produktą. Derina įvairias medžiagas, buitines daiktus, baldus ir sukuria naujus

		<p>funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus. Suteikiama laisvės, erdvės, laiko, pasiūlant naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, kuriuos vaikai gali panaudoti kurdami vaidinimus, rinkdamiesi jiems patinkančią veiklą, režisuodami savo pačių sugalvotas istorijas. Lavinamas kūrybinis mąstymas – lankstumas, gausumas, detalumas, originalumas. Klausama: „Kaip dar kitaip galėtum pasakyti, padaryti, ką dar tai galėtų reikšti?“ (mąstymo lankstumas). Prašoma kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išdailinti piešinį ir pan. Skatinama džiaugtis savo kūriniais, aptariama, kokias sugalvotas idėjas, originalius sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiame gyvenime. Aptariama, ką naujo, originalaus pavyko sukurti, svarstyti, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą. Giriame, įdomiausius posakius, klausimus, veiklos būdus užrašome, skatiname idėjomis pasidalyti grupėje, kad vaikai pajustų, jog originalūs atsakymai ir mintys yra vertinami.</p>	<p>objektus, išbando ir jungia įvairią veiklą. Sumanęs tampa antimi, gyvate, žirgu ir vaizduoja jų judėjimą. Žaisdamas persikūnija į įvairius veikėjus, sugalvoja nebūtų personažų. Pasakodamas apie šeimą, save, prikuria nebūtų įvykių, nutikimų. Atlieka įvairius eksperimentus su jau žinoma medžiaga: maišo spalvas, kurių dar nėra maišęs, ir žiūri, kas išeis. Mėgsta improvizuoti, kurti naujas, netikėtas, originalias fantastines istorijas, užsiimti nauja veikla, kurioje gali atrasti ir ištirti dar nepažintus dalykus.</p>
5	<p>Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinomus dalykus. Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. Džiaugiasi savitu</p>	<p>Skatinama kūrybiškai, laisvai reikšti idėjas, užduodama daug atvirojo tipo klausimų, kad idėjų būtų kuo daugiau, kuo įvairesnės. Ugdomas originalumas – prašoma išsakyti idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, drąšinama</p>	<p>Išgirdęs naują žodį, pamatęs naują daiktą ar kūrinį, apie jį klausinėja, aiškinasi jam rūpimus dalykus. Mėgsta aiškinti kitiems tai, kas ir jam pačiam nelabai aišku, mėgsta aiškintis tyrinėdamas, eksperimentuodamas.</p>

	<p>veiksmo procesu ir rezultatu.</p>	<p>fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų, sakyti visa, kas tik ateina į galvą. Ugdome fantaziją, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas. Prašoma sugalvoti, kaip būtų galima detaliai išstobulinti savo „objektą“, įsivaizduojant, papasakojant, išreiškiant judesiu, piešiant, kad jis būtų kuo labiau išbaigtas, dar tobulesnis. Skatinama atrasti skirtumus tarp fantazijos ir realybės. Vengiama vertinti, „rūšiuoti“ vaikus „pagal pasiekimus. Priimami ir palankiai vertinami visokie atsakymai, bet kokio lygio veiklos rezultatai, visais atvejais surandant, pastebint ir išsakant tai, už ką būtų galima juos pagirti. Pateikiama įvairių medžiagų, žaislų, priemonių, skatinant vaiką kurti iš jų naujus produktus po vieną ar grupelėse. Skatinami dalytis idėjomis, dirbant porose, grupelėse, kartu priimti sprendimus. Organizuojame projektus, grupinę veiklą: mokoma mokytis ir dirbti grupėje, kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas neleidžia kitiems nieko pasakyti. Mokoma dalytis idėjomis.</p>	<p>Inicijuoja naują veiklą aplinkai tyrinėti. Mielai atsako, gavęs originalių, negirdėtų klausimų. Atsakymai būna netikėti, neįprasti, itin išryškėja vaizduotės ir fantazijos gebėjimai. Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi idėjų ir netikėtų (nestandartinių) atsakymų. Siūlo įvairius (dažnai neįprastus) problemų sprendimo būdus. Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstamą informaciją ir t. t. Išradingai ir kūrybingai naudoja įvairias medžiagas, priemones, atlikdamas užduotis ar kurdamas projektus. Įprastus dalykus atlieka neįprastai (sugalvoja, kaip panaudoti įvairias turimas priemones netikėtu būdu). Realybę paverčia nauja tikrove, atkartoja ir interpretuoja savo veikloje – piešdamas, fantazuodamas, kurdamas istorijas ir pan. Geba kurti naujus žodžių, garsų, objektų spalvų, istorijų derinius. Kūrybiškai naudoja įprastus objektus savo veiklai. Mėgsta savitai kuriamus vaidmenų žaidimus. Išbando įvairius piešimo būdus, sukuria naujus savo sugalvotus siužetus, tyrinėja ir išbando naujus žaislus. Aktyviai dalyvauja kuriant ir pristatant bendrą produktą. Tariausi su grupe, moka pateikti savo idėjas ieškodamas bendro</p>
--	--------------------------------------	--	--

			sprendimo (neužgožiant kitų ar neliekant nuošalyje). Dalijasi įspūdžiais.
6	Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklysti, daryti kitaip.	Skatiname tolesnį divergentinį mąstymą. Užduodame klausimus: „Kas būtų, jeigu?..“ Nuolat atkreipiame dėmesį į visus žmogaus pojūčius: mokomasi pastebėti, įsiklausyti, užusti, paliesti ir pajusti. Taikome metodus ir būdus: smegenų audrinimas, fantastiniai klausimai, kūrybiniai vaidinimai, pasakos kūrimas sėdint ratu, fantastinio gyvūno piešimas ir pan. Prieš tai vaikams paaiškinama, kad galimi patys įvairiausi atsakymai, ir kuo jie įdomesni ir labiau netikėti, tuo geriau. Kuriame žaidybinę ir tyrinėjimo aplinką, suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų.	Nori išmokti dar daugiau, patinka diskutuoti, aptarti kilusias idėjas, temas. Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstamą informaciją ir t. t. Patirčiai plėsti ir žinioms įgyti naudojasi tokiais šaltiniais, kaip knygos, internetas ar suaugusieji, galintys praplėsti vaiko akiratį. Smalsus, kelia klausimus, svarsto. Atlieka įvairius eksperimentus. Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi netikėtų (nestandartinių) idėjų ir nori naudotis anksčiau išbandyta medžiaga, bet ją perkuria, panaudoja kitaip, remdamasis ankstesne patirtimi, taip nuolat tobulindamas veiklos galimybes. Turi daug neįprastų, netikėtų idėjų, bando ir ieško būdų, priemonių, kaip jas įgyvendinti, nuolat jas tikrina, tyrinėja, pasiekia naujų, originalių rezultatų. Bando nuspėti kasdienos įvykius pagal tai, ką pastebi.

Ugdymosi pasiekimo sritis: Mokėjimas mokyti			
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos	Vaiko veiksena
1	Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ką nors ir susitapatina su juo, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradedama tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais.	Palaikoma priežiūros tvarka, kuri sudaro galimybes žaidybinei sąveikai. Kalbinau kūdikį, rodome jam įdomius žaislus ar daiktus, sudarome galimybę judėti, praktikuotis, džiaugtis, kai kas nors pavyksta - giriamas. Maitinant, maudant, žaidžiant su kūdikiu, kalbame su juo, rodome ir įvardijame daiktus, veiksmus su žaislais. Parūpiname žaislą, kurie skatina tyrinėti visais pojūčiais.	Juda spontaniškai ir turėdamas tikslą ką nors pasiekti, pajudinti, pabandyti. Tai daro sutelkęs dėmesį, o ką nors pamatęs (pvz.: naują žaislą), lengvai pereina prie kitos veiklos. Mėgsta kelis kartus iš eilės žiūrėti, klausytis to paties (pvz.: skaitomos pasakos, dainos ar filmuko).
2	Nori naujų išspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais – juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.	Pastebime vaikų ketinimus, juos įvardijame, padedame įgyvendinti. Duodama tokių žaislų, kurie skatintų stumti, traukti, imti, čiupinėti pirštais, kišti į burną, kuriais galima įvairiais būdais manipuliuoti, esant minimaliai suaugusiojo pagalbai. Leidžiama žaisti ir mokyti individualiu tempu. Į vaiko individualias pastangas, smalsumą ir tyrinėjimus, žiūrima pozityviai, išklausoma, skatinama, džiaugiamasi tuo, ko jie išmoko, jų mažais atradimais. Žaislai ar žaidimui tinkami daiktai parenkami taip, kad būtų ir tokių, su kuriais lengva veikti, ir tokių, kurie keltų iššūkius ir galėtų būti įvairiai panaudojami.	Pastebėję suaugusiuosius, vyresnius ar bendraamžius vaikus ką nors darant, pats bando daryti taip pat.
3	Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ką išmoko.	Atkreipiama dėmesį į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti ir kuriama sąlygas vaikui mokyti. Vaikams padedama suprasti savo galimybes ir apribojimus, sudaroma visas sąlygas tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu. Leidžiama vaikams patiems pajusti ir nuspręsti, kada jiems reikalinga pagalba. Vaikus drąsinama, inicijuojama žaidimus. Kartu su vaiku pasidžiaugiama tais dalykais, kurių jis jau išmoko: užsisėgti sagas, bėgioti, sudėlioti dėlionę.	Klausia, kaip ir kodėl kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Sugalvoja ir žaidžia siužetus su žaislais, kviečia aplinkinius pažaisti kartu parduotuvę ar daktarą, mėgdžioja suaugusiojo kalbą, veiksmus, žaidimą kartoja keletą kartų, sugalvoja naujų veikėjų. Noriai imasi įvairių suaugusiųjų darbų, padeda tvarkyti, valyti, padengti stalą. Džiaugiasi tuo, ką išmoko.

4	Pasako, parodo, ką nori išmokti. Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	Pastebima situacijas, kuriose vaikas nori ko nors išmokti. Skatinama pasakyti, ko jis nori išmokti, sudaroma sąlygas mokytis to, ko jis nori. Netrukdoma, kai vaikas įsitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, tačiau stebima ir padedama ar padrašinama, kai vaikas prašo ir kai tai būtina. Kalbama su vaikais apie tai, ką veikė per dieną ir ko iš jų išmoko.	Pats žaidžia ir stengiasi įtraukti kitus į vis sudėtingesnio siužeto žaidimus. Dėlioja dėlionės, stato namus, bokštus, konstruoja, sugriauna ir stebi, kas atsitinka. Stebi, kaip tai daro kiti ir stengiasi pakartoti. Paprašo pagalbos.
5	Norėdami ką nors išmokti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina. Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	Vaikus draštinama sakyti: „Aš nežinau“, nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Pripažįstama, kad vaikų sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis aplinkiniu pasauliu didėja, numatoma įvairios veiklos, kuri padeda mokytis tyrinėti ir pažinti aplinką. Skatinama kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoti jų refleksijos gebėjimus.	Pasako, ko nori išmokti (pvz.: nupiešti žmogų, gyvūną), drąsiai klausia suaugusiųjų, pasako, kad nemoka nupiešti katės, nes išeina panaši į žmogų. Įsitraukia į mokymąsi žaisdamas, konstruodamas, piešdamas, lipdydamas, pilstydamas, grupuodamas daiktus. Suaugusiesiems ir kitiems vaikams aiškina, ką norėjo padaryti, ką padarė, ką darys toliau.
6	Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. Drąsiai ieško atsakymų į klausimus. Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Pasako, ką jau išmoko, ką dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.	Kalbama su vaikais, ko jie nori išmokti, kaip jie gali mokytis, pastebimi vaiko norai ir sudaroma sąlyga to išmokti. Leidžiama, siūloma vaikams naudotis imitaciniams žaidimams tinkamomis priemonėmis. Sudaromos sąlygos vaikui žaisti sudėtingus žaidimus ir kartu mokytis tyrinėti daiktus, medžiagas, jų savybes ir kitų dalykų. Supažindinama vaikus su enciklopedijomis, internetu, leidžiama, siūloma bei mokoma jais naudotis. Kalbama su vaikais ne tik apie tai, ką jie jau išmoko ar mokysis, bet ir apie tai, kaip jie mokosi, kaip dar galima mokytis.	Vaikas pasako, kad nori išmokti rašyti, skaityti, skaičiuoti, išsiaiškinti, tyrinėti aplinką. Klausinėja suaugusiųjų, kas, kaip, kodėl vyksta, pats savarankiškai bando ieškoti atsakymų. Noriai žaidžia įvairius tinkamus jo amžiui stalo ir kompiuterinius žaidimus, mėgsta klausyti skaitomų knygų, patys mielai jas varto, suranda atsakymus į iškilusius klausimus. Savarankiškai ieško sprendimų, o pagalbos į suaugusiuosius kreipiasi tik tada, kai pats negali išspręsti.